

ॐ

श्रीसर्वलोकपालाय नमः
श्रीभद्रलगवतुंडकुहायार्थवप्रणीत
श्री

समयसार (गुटका)

प्रकाशकः—श्री नैन अतिथि सेवा समिति-सोनगढ
दिनांक ०-१-७० पंथ आना

५
 अमृतमय
 श्री अमृत मित्रिअ त्रेस
 ७ (१९११-१९१२)

{

१९११-१९१२

वि स १९११

सन् १९१०

अमृत

अमृतमय त्रेसमय वीन

ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ

શ્રી સમયસાર—સ્તુતિ

સંસારી જીવનાં ભાવમરણો રાજવા કરેણાં કરી,
સરિતાવહાવી સુધાંતણી પ્રભુવીર ! તે સંજીવની,
શોખાતી દેખી સચિતને કરેણાલીનાં હૃદયે કરી,
મનિકંક સંજીવની સમપ્રાપ્ત તળે ભાજન ભરી.

કે દુકુદ રમ્ય રાસ, આથિયા અમૃતે પ્રસાદ,
મધાધિરાજ ! તારામાં ભાવો બહોરના ભવાં.

શિખગિલ્લી

અહો ! વાણી તારી પ્રગમરસ ભાવે નીતરતી,
મુમુક્ષુને પાતી અનનરસ અર્ચન્ય ભરી ભરી,
અનપદિની મૂર્છાં ત્રિપ તર્ણી ત્વરાથી ઊતરતી,
વિભાવેથી થભી સ્વરૂપ ભાણી શાર પશ્ચિમાત

નાર્દપચિરીગિન

તુ છે નિશ્ચયપ્રથ ભગ અથગા ત્યમહારના ભેદના,
તુ પ્રણાલીની સાનને ઉદયની સપ્તિ સદ્ ઉદવા,
સાથી સ્પર્શકને, તું ભાન જગતો, સદશ મહાવીરનો,
નિસર 'ભવન્સાતના પર્યેનો, તું' પરથ મુક્તિ તળે.

ચનતતિત ।

સાક્ષી તને રમનિમત્તે ગિદ્ધિત યામ
જાણે તને હૃદય સાની તણાં જાણ્ય;
છં દુઃખતા જગતની રૂઝિ આજસે ઓ,
છં રીઝતાં સદસસાયકદવ મીઝ.

અનુદ્ધર

બનાવું પંચ કુંદનનાં, રત્નોના અંદારો સખી;
તથાપિ કુંદસુનોનાં અકાશે ખૂંચ ના કદી

જિનરતની વાણી.

સીમધર મુખથી કૂવડા ખડે,
એની કુકકુદ ગૂંથે માગ કે,

જિનરતની વાણી ભડી કે
નાણી ભડી મન લાગે રણી,
એમા સારે મમય શિગતાજ કે,

જિનરતની નાણી ભડી ૦

સીમધર

ગૂંથ્યા પાદુડ ને ગૂંથુ પગાંતિ,
ગૂંથુ પ્રવચનસારે કે,

જિનરતની નાણી ભડી ૦

ગુરુનું નિયમસાર, ગુરુનું સ્વભૂતાર,
ગુરુઓ સમયનો સાર છે,

જિનજની વાણી બલી છે... સીમધર
સ્થાપના કરી-સુવાસે ભરેલા
જિનજનો ઝંકારનાદ છે,

જિનજની વાણી બલી છે.
વંદુ જિતેન્દ્ર, વંદુ હું મંદેદ,
વંદુ એ ઝંકારનાદ છે,

જિનજની વાણી બલી છે સીમં ૧૨

૮
 હૈંડ હલ્લે, મારા ભાવે હુન્ને,
 મારા પ્યાને હલ્લે જિનવાણે કે,
 જિમટની વાણી ભવી કે
 જિતેયન્દ્રવર્મા વાણીના વાપરા
 વાળે અને દિનરાત કે,

જિમટની વાણી ભવી કે

મીમપર

મીમપર
 મીમપર

ॐ

श्रीपरमात्मने नमः ।

श्रीभद्रभगवत्तु दृढं हायार्थविरचित

स म य सा र.

— १ —

अथ—अथैव अधिकार

वदितुं सव्यसिद्धे धुवमचलमणोवम गइ पत्ते ।

वोच्छामि समयपाहुढमिणमो सुयकेगलीभणियं ॥ १ ॥

૨૨ :

(હરિઝીત)

ધ્રુવ, અચલ ને અદ્વિતીય અતિ પાત્રિય સર્વે સિદ્ધને,
વંદી કરું શ્રુતકેવળી-કથિત આ સમયપ્રાબૂત આહો ! ૧.

અર્થઃ—આચાર્ય કરે છે: હું પ્રેવ, અચળ અને અનુપમ-
એ નથુ વિશેષલોધી મુક્ત અતિને પ્રાપ્ત થયેલ એવા સર્વ સિદ્ધોને
નમસ્કાર કરી, આહો ! શ્રુતકેવળીએ પ્રેરેલા આ, સમયસાર
નામના પ્રાબૂતને ક્ષીય.

જીવો ચરિત્તદંસળાણદિત્તં દિ સસમયં જાણ ।
પુનઃકલકમ્પપદેસદ્વિયં ચ તં જાણ પરસમયં ॥ ૨ ॥

૩૩ :

હવે અસ્તિ દર્શન સાધનસ્થિત સ્વસમય નિશ્ચય બાપુલો,
સ્થિત કમ પુરુષગતના પ્રદેશે પરસમય હવે બાપુલો. ૨.
અર્થ :—હે ભાઈ ! જે હવે દર્શન સાધન આરંભ્યા સ્થિત થઈ
પ્રદેશોમાં સ્થિત થયેલ છે તેને પરસમય બાપુ અને જે હવે પુરુષગતકર્મના
પ્રયત્નગણિચલયગતો સમગ્રો સંસ્કૃત્ય સુદરો લો. ૩ ॥

વચનક્રદા પ્રયત્ને તેણ વિસંગાદિની દોરે ॥ ૩ ॥

એકત્વ-નિશ્ચય-ગત સમય સર્વત્ર સુંદર લોકમાં;
તેથી અને વિષ્ણુવાદિની બવનકથા એકત્વમાં. ૩.

અર્થ :—એકત્વનિશ્ચયને પ્રાપ્ત જે સમય છે તે લોકમાં મધ્યે !

સુદર છે તેથી એન્ત્વમા બીજાના સાથે બંધની કથા વિસવાદ-
વિરોધ કરનારી છે

તુદપરિચિદાણુભૂદા સબ્વસ્સ વિ કામભોગવધકદા ।
પ્રયત્તસ્સુવલભો જવરિ જ મુલદો વિદત્તસ્સ ॥ ૪ ॥
મૃત, પરિગ્રિયત, અનુભૂત સર્વને કામભોગબંધનની કથા;
પ્રેરથી વ્યુદા એકરની ઉપચરિત કેવળ મુવલ ના. ૪.

અર્થ:-સર્વ લોકને કામભોગસબંધી બંધની કથા તો
સાબળવામા આવી ગઈ છે પરિચયમા આવી ગઈ છે અને અનુ
ભવમા પણ આવી ગઈ છે તેથી સુવલ છે, પણ મિત્ર આત્માનુ
એકપક્ષે હોવુ કદી સાબળ્યુ નથી, પરિચયમા આત્મ નથી અને

અનુભવમા આવ્યું નથી તેથી એક તે સલાહ નથી

તેં પચત્તવિઠસં દાણદ અપ્પણો સવિહવેણ ।

જોદિ દાણજ પમાણં તુક્કિજ્જ છલ્લ ણ વેતત્ત્વં ॥ ૫ ॥

દશાલિં એક વિસક્ક એ, આત્માતણા નિજ વિલવધી;

દશાલિં તો કરેજે પ્રમાણ, ન દોપ મહ સખલના યદિ ૫.

અર્થ:—તે એત્તવિલક્ક આત્માને હુ આત્માના નિજ વેલવ

વડે દેખાડુ છુ, જો હુ દેખાડુ તો પ્રમાણ (સ્વીકાર) કરતુ

અને જો કાઈ દેખાડુ થોડા જાઉ તો છા ન મહણ કરતુ

જોદિ દોદિ અપ્પમત્તો ણ પચત્તો જાણઓ તુ જો માવો ।

एवं भणंति सुद्धं गाओ जो सो उ सो चेव ॥ ६ ॥

નથી અપ્રમત કે પ્રમત નથી જે એ સાચા બાન છે,
એ કીત 'શુદ્ધ' કથાય, ને જે જ્ઞાત તે તો તે જ છે ૬.

અર્થ—જે સાધક ભાવ છે તે અપ્રમત પણ નથી અને
પ્રમત પણ નથી—એ રીતે એને શુદ્ધ મહે છે જ્યાં જે સાધક
પરો જથ્થાગો તે તો તે જ છે બીજો કાર્ત્ત નથી

ચવદારેણુવદિસ્સઃ પાણિસ્સ ચરિત્તદંસણ પાણ ।

ઘવિ પાણ પ ચરિત્ત પ દસણં જાણગો સુદ્ધો ॥ ૭ ॥

ચારિત્ર, દર્શન, જ્ઞાન પણ વ્યવહાર-કથને જ્ઞાનીન;

ચારિત્ર નહિ, દર્શન નહિ, નહિ જ્ઞાન, સાધક શુદ્ધ છે ૭

અર્થ—જ્ઞાનીને ચારિત્ર, દર્શન, જ્ઞાન—એ ત્રય બાન

અવહારથી કહેવામાં આવે છે; નિશ્ચયથી જ્ઞાન પણ નથી, આદિત્ર પણ નથી અને, દસાન પણ નથી; જ્ઞાની તો એક શુદ્ધ પ્રાપ્ત છે.

જહ ણિવિ સંકમ્પણજ્ઞો અણજ્ઞમાસં વિણા હ ગાહેહં ।
તદ્ધ વયેહારેણ વિણાં પરમત્યુવપસણમસકં ॥ ૮ ॥

ભાષા અનાર્થ-વિના ન સંમગ્નવી શકાય અનાર્થને,
વ્યવહાર વિણ પરમાર્થનો ઉપદેશ એમ અસાધ્ય છે. ૮.

અર્થ-—એમ અનાર્થ (એક) જનને અનાર્થભાષા વિના કશી પણ વસ્તુનું સ્વરૂપ મહત્ત્વ કરાવવા કાઈ સમર્થ નથી તેમ અવહાર વિના પરમાર્થનો ઉપદેશ કરવા કાઈ સમર્થ નથી,

::૮::

જો હિ સુણહિગચ્છદ અપ્પાણમિણં તુ કેવલં સુદં ।

તં સુયકેચલિમિસિણી ધનંતિ લોચપ્પદ્વયરા ॥ ૯ ॥

જો સુયણાણં સવ્વં જાણદ સુયકેવલિં તમાહુ જિણા ।

ણાણં અપ્પા સવ્વં જહ્મા સુયકેવલીં તહ્મા ॥ ૧૦ ॥ જુમ્મં ।

શ્રુતથી ખરે બે શુદ્ધ કેવળ બાલ્યતો આ આપ્રમને,
લોકપ્રદીપકથા અપિ શ્રુતકેવળી તેને કરે, ૯.

શ્રુતજ્ઞાન સૌ બલે, જિનો શ્રુતકેવળી તેને કરે;
સૌ જ્ઞાન આપ્રમા હોઈતિ શ્રુતકેવળી તેથી કરે. ૧૦.

અર્થ:-જે જીવ નિશ્ચયી શ્રુતજ્ઞાન વડે આ અનુભવગોચર

કેવળ એક શુદ્ધ આત્માને સન્મુખ થઈ જાણે છે તેને લોખને પ્રગટ
જાણનાર સખીશ્વરો શ્રુતકેવળો કહે છે ને જીવ સર્વ શ્રુતજ્ઞાનને
જાણે છે તેને જિનદેવો શ્રુતકેવળો કહે છે, કાશ્યકે જ્ઞાન બહુ
આત્મા જ છે તેથી (તે જીવ) શ્રુતકેવળો છે

વ્યવહારોઽધ્યત્થો ધૂયત્યો દેસિદો રુ સુહ્વળજો ।
ધૂયત્યમસ્મિદો સ્વહુ સમ્મારદ્ધો હવર જીવો ॥ ૧૧ ॥

વ્યવહારનય અભૂતાર્થ દર્શિત, શુદ્ધનય ભૂતાર્થ છે,
ભૂતાર્થને આગ્રિત જીવ સુદલિ નિશ્ચય હોય છે. ૧૧.

અર્થ :— વ્યવહારનય અભૂતાર્થ છે અને શુદ્ધનય ભૂતાર્થ છે
એમ સખીશ્વરોએ દર્શાવ્યું છે, ને જીવ ભૂતાર્થનો આશ્રય કરે છે

તે જીવ નિશ્ચયથી સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ કે

સુદ્ધો સુદ્ધાદેસો જ્ઞાયન્વો પરમભાવદરિસીદ્ધિં ।

યથહારદેસિદા પુણ જો દુ અપરમે દ્વિદા માવે ॥ ૧૨ ॥

ફોરે પરમ જે ભાવ તેને શુદ્ધત્વ સાતત્ય છે, અપરમ ભાવે રિથતને વ્યવહારનો ગિરમ છે ૧૨

અર્થ—જે શુદ્ધત્વ સુધી પહોંચી અદ્વાવાન થયા તથા પૂર્ણ જ્ઞાન—યાગિત્રવાન થઈ ગયા તેમને તો વૃદ્ધ (આત્મા) નો ઉપદેશ (બ્યાના) કરનાર શુદ્ધત્વ જ જ્ઞાયોન્વ કે વી જે જીવો અ પરમભાવે—અર્થાત્ અદ્વા તથા જ્ઞાન યાગિત્રના પૂર્ણ ભાવને નથી પહોંચી શકે તે સંધક અનગ્યામા ન—રિથત છે તેઓ બ

વહારદાસ-ઉપદેશ કરવા ગે.અ. છે.

ધૂયત્યેનાંભિગદા જીવાજીવા ય પુણ્યપાત્રં ચ ।

આસવસંવરણિજ્જરંથો મોચંસ્વો ય સમ્મત્તે ॥ ૧૩ ॥

ભૂતાર્થથી ભલેલ જીવ, અજીવ, વળી પુણ્ય, પાપ ન
આસવ, સંવર, નિર્જરા, અધ, મોક્ષ તે સમ્યક્ત્વ છે. ૧૩.

અર્થ—સતાર્થ નયથી ભલેલ જીવ, અજીવ, વળી પુણ્ય,
પાપ તથા આસવ, સંવર, નિર્જરા, અધ અને મોક્ષ એ નવ
તરવ સમ્યક્ત્વ છે.

જો પસસદિ અપ્પાણ અગ્ધપુટ્ટ અણ્ણય ણિયદ ।

અચિસેસમસજુત્ત ત્ત સુદ્દણય ચિયાણીદ્ધિ ॥ ૧૪ ॥

અગ્ધરૂપ, અનન્ય ને જે નિયત રૂએ આત્માને, ૧૪
અવિશેષ, અણસધુઆ, તેને શુદ્ધનય તુ બાણુને

અર્થ — જે ના આત્માને બધરહિત ને પગતા સ્પર્શ રહિત
અન્યપણુ રહિત યણાયગતા રહિત વિશેષ રહિત અન્યના

સ રોગ રહિત — જેવા પાચ ભાવરૂપ રૂએ છે તેને હે સિધ્ધ ।
તુ શુદ્ધનય બાણુ

જો પસસદિ અપ્પાણ અગ્ધપુટ્ટ અણ્ણમવિસેસ ।

અપદેસસન્તમજ્જં પસસદિ ણિણસાસણ સબ્બ ॥ ૧૫ ॥

: ૧૩ :

અમદરપ્રેર, અનન્ય, જે અવિશેષ જે આત્મને,
તે દ્રવ્ય તેમ જ ભાવ જિનશાસન સદૃશ જે ખરે. ૧૫.
અર્થ:-જે પુરુષ આત્માને અમદરદે, અનન્ય, અવિશેષ
(તથા ઉપતક્ષણથી નિયત અને અસંયુક્ત) જે છે તે સર્વ
જિનશાસનને જે છે,—૬ જે જિનશાસન બાલ દ્રવ્યશ્રુત તેમ જ
અભ્યતર જ્ઞાનરૂપ ભાવશ્રુતવાળું છે

દસગણાચરિતાણિ સેવિદંવાણિ સાહુણા યિચ્છ !
તાણિ પુણ જાણ તિણિ વિ અપ્પાણ ચેવ ણિચ્છયદો ॥૧૩॥

દર્શન, વળી નિત્ય જ્ઞાન ને ચારિત્ર સાધુ સેવયાં;
એ ત્રણે આત્મા જ કેવળ બાલુ નિશ્ચય દહિમાં ૧૬

∴ ૧૪.

અર્થઃ—સધુ પુરુષે દર્શન, જ્ઞાન અને આગ્નિ સદા એવવા
 થોઅ છે, વળી તે ત્રણેને નિશ્ચયનયથી એક આત્મા જ બાણે.

જહ નામ કો વિ પુરિસો રાયાણં જાણિક્કણ સદ્દહદિ ।

તો તં અણુચરદિ પુણો અત્યત્વીઓ પયસ્સેણ ॥ ૧૭ ॥

એવં દિ જીવરાયા નાદબ્ધો તદ્દ ય સદ્દેદબ્ધો ।

અણુચરિદબ્ધો ય પુણો સો ચેવ દુ મોક્ષસ્થામેણ ॥ ૧૮ ॥

અથમ પુરુષ કોઈ વૃષ્ટિતે બાલે, પછી શ્રદ્ધા કરે,
 પછી યત્નથી બન-અર્થી એ અનુચરણ વૃષ્ટિનું કરે; ૧૭

અનુચરણ એમ જ બાલુવો, વળી શ્રદ્ધવો પણ એ રીતે,
 એનું જ કરેનું અનુચરણ પછી યત્નથી પ્રાપ્તાર્થીએ. ૧૮.

અર્થઃ—જેમ કાઈ ધનનેા અર્થો પુરુષ રાગને બાંધીને શ્રદ્ધા કરે છે, ત્યારબાદ તેનું પ્રયત્નપૂર્વક અનુચરણ કરે છે અર્થાત્ તેની સુંદર રીતે સેવા કરે છે, એવી જ રીતે મોક્ષની હામજાવાળાએ અવશ્યેથી ગાળને બાંધેલો, પછી એ રીતે જ તેનું મદદાન કરવું અને ત્યારબાદ તેનું જ અનુચરણ કરવું અર્થાત્ અનુભવ વડે તન્મય થઈ જવું.

કર્મમે ણોકર્મમસિ ય અહમિદિ અહકં ચ કર્મ ણોકર્મમે ।
જા પણા સ્વલ્લુ બુદ્ધી અપ્પલિબુદ્ધો હવદિ તાવ ॥ ૧૯ ॥

નોકર્મ-કર્મ (હું) હુંમાં વળી, કર્મ ને નોકર્મ છે,

—એ બ્રહ્મિ જ્યાં લગી જીવની, અજ્ઞાની ત્યાં લગી તે રહે. ૧૯.

અર્થ — ત્યાસુધી આ અ માને જાનાવગ્નિ દશર્મ
 ભાવર્મ અને સરીર અ ટિ નોકર્મમાં આ કુ છુ અને કુ મા
 (અ મામાં) આ કર્મ નોકર્મ છે એમ સુદિ છે ત્યાસુધી
 આ આત્મા અનતિષ્ઠ (અગ્રાની) છે

અહમેદ પદમહ અહમેદસ્સ મ્હિ અત્ય મમ પદ ।

અળ જ પરદવ્વ સચિત્તાચિમિસ્સ વા ॥ ૨૦ ॥

આસિ મમ પુન્નમેદ પદમ્સ અહ પિ આસિ પુન્ન દિ ।

દોદ્ધિદિ પુળો મમેદ પદસ્સ અહ પિ દોસ્સાપિ ॥ ૨૧ ॥

एयसु असंभूदं आदवियणं करेदि संमूढो ।

भूदत्थं जाणंतो ण करेदि दुत्तं असंमूढो ॥ २२ ॥

હું આ અને આ હું, હું હું આનો અને છે મારું આ,
 ને અન્ય કે પરદ્રવ્ય મિત્ર, સચિત્ત અગર અચિત્ત વા; ૨૦.
 હવે મારું આ પૂર્વે, હું પણ આનો હોતો ગતકાળમાં,
 વળી આ થશે મારું અને આનો હું થઈશ ભવિષ્યમાં; ૨૧.
 અયથાર્થ આત્મવિકલ્પ આવો, છવ સંભ્રદ આચરે,
 ભૂતાર્થને ભણેલ સ્થાની એ વિકલ્પ નહિ કરે. ૨૨.

અર્થ:—ને પુરુષ પોતાથી અન્ય ને પરદ્રવ્ય—સચિત્ત સ્ત્રી-
 પુત્રાદિક, અચિત્ત ધનધાન્યાદિક અર્થના મિત્ર આત્મનગરાદિક—તેને

છે કે આ સરીરાદિ બદ્ધ તેમ જ ધનધાન્યાદિ અબદ્ધ પુદ્ગલ દ્રવ્ય મારુ છે આત્માર્થ કહે છે સર્વજ્ઞતા યાન વડે દેખવામાં આવે તો ને સદા હિપરોગ નક્ષત્રુવાળોા હવ છે તે પુદ્ગલદ્રવ્યરૂપ કેમ થઈ શકે કે તુ કહે છે કે આ પુદ્ગલદ્રવ્ય મારુ છે ! ને હવદ્રવ્ય પુદ્ગલદ્રવ્યરૂપ થઈ જાય અને પુદ્ગલદ્રવ્ય હવપણાને પામે તો તુ કહી શકે કે આ પુદ્ગલદ્ર ન મારુ છે (પણ એવુ તો થવું નથી)

જદિ જીવો જ સરીરં તિત્થયરાયરિયસંયુદી ચેવ !

સન્વામિ હવદિ મિચ્છા તેણ તુ આદા દવદિ દેહો ॥૨૬॥

જે હવ હોય ન દેહ તો આત્માર્થ-તીર્થ દસ્તાણી

સ્તુતિ સૌ ઠરે મિથ્યા જ, તેથી એકતા હવદેહની ! ૨૬.

અર્થઃ—અપ્રતિબુદ્ધ કહે છે કે જો જીવ છે તે શરીર નથી તો તીર્થ કર અને આચાર્યોની સ્તુતિ કરી છે તે બધીયે મિથ્યા (જૂદી) થાય છે, તેથી અમે સમજીએ છીએ કે આત્મા તે દેહ જ છે

ચવહારણઓ માસદિ જીવો દેહો ય હવદિ સ્વછુ રૂઢો
 ણ દુ ણિચ્છયસ્સ જીવો દેહો ય વદાવિ એકદ્વો ॥૨૭

જીવ દેહ બને એક છે—અવહારનયનું વચન આ; પણ નિશ્ચયે તો જીવ દેહ કદાપિ એક પદાર્થ ના. ૨૭.

અર્થઃ—અવહારનય તો એમ કહે છે કે જીવ અને દેહ એક જ છે, પણ નિશ્ચયનયન કહેવું છે કે જીવ અને દેહ કદી પણ એક પદાર્થ નથી

જો ઇંદિયે જિણચા પાણસહાવાધિઅં મુણટિ આદ ।
તં સ્વલુ જિદિંદિયં તે મળતિ જે ગિન્નિડા સાહુ ॥ ૩૧ ॥
હતી હદિયો જ્ઞાનરસાવે અહિ જાણે આત્મને,
નિશ્ચયવિષે સ્થિત સાધુઓ! સાખે નિતેદિય તેહને. ૩૧

અર્થ:—જે હદિયોને હતીને જ્ઞાનરસાવ વડે અન્યદ્યથી
અધિક આત્માને જાણે છે તેને જે નિશ્ચયનમા સ્થિત સાધુઓ
છે તેઓ, ખરેખર નિતેદિય રહે છે

જો મોહં તુ જિણિચા પાણસહાવાધિયં મુણદ આદં ।
તં જિદમોહં સાહુ પરમદ્વિવાળયા નિતિ ॥ ૩૨ ॥

હતી મોહ સ્વાનસ્વભાવથી જે અધિક બાલે આત્મને,
પરમાર્થના વિસાધકો તે સાધુ જિતમોહી મહે. ૩૨.

અર્થ:—જે મુનિ મોહને છતાં પોતાના આત્માને સ્વાન-
સ્વભાવ વડે, અન્યદ્વંધભાવથી અધિક બાલે છે તે મુનિને પર-
માર્થના બાલ્યનારાઓ જિતમોહ બાલે છે—મહે. ૩૨.

જિદમોહસ્સ દુ જડયા સ્વીણો મોહો હવિજ્ઞ સાહુસ્સ !
તદયા દુ સ્વીણમોહો મણદિ સો ણિચ્છયવિદૂહિ ॥૩૩॥
જિતમોહ સાધુતણ વળી કય મોહ બ્યારે થાય છે,
નિશ્ચયવિદાથકી તેહને દીલ્લમોહ નામ કયાય છે,

અર્થ:—જેણે મોહને જિત્યો છે એવા સાધુને બ્યારે મોહ
૩૩.

નથી મોહ તે મારો કર્ષ, ઉપયોગ કેવળ એક હું,
—એ જ્ઞાનને, જ્ઞાનક સમયના મોહનિર્મમતા કહે ૩૬

અર્થ —એમ જાણે કે મોહ મારો કાર્ષ પશ્ચ સમધી નથી
એક ઉપયોગ છે તે જ ક હું —એવું જે જાણુ તો સિદ્ધાંતન
અથવા સ્વપગ્ના સ્વરૂપના જાણનારા મોહથી નિર્મમત્વ જાણે

તે કહે છે

જાતિય મમ ધર્મમઆદી નુગ્ધદિ હવજોગ એવ અહમિકો ।

તે ધર્મમણિમમત્ત સમયસ્સ ચિયાણયા ચિત્તિ ॥ ૩૭ ॥

ધર્માદિ તે મારા નથી, ઉપયોગ કેવળ એક હું,
—એ જ્ઞાનને, જ્ઞાનક સમયના ધર્મનિર્મમતા કહે ૩૭

અર્થઃ—એમ બાલો કે, “આ ધર્મ આદિ દ્રવ્યો મારાં માંડ
પણ લાગતાંવળગતાં નથી, એક ઉપયોગ છે તે જ, હું છું.”—
બાલ્યનારા ધર્મદ્રવ્ય પ્રત્યે નિર્મમત્વં કહે છે.

अहमिंको खलु सुद्धो दंसणणाणमइओ सदाख्खी ।
णवि अत्थि मज्झ किंचिवि अण्णं परमाणुमिसंपि ॥ ૩૮ ॥
હું એક, શુદ્ધ, સદા અરૂંધી, જ્ઞાનદર્શનમય ખરે,
કંઈ અન્ય તે મારું જરી પરમાણુમાત્ર નથી અરે ! ૩૮.

અર્થઃ—દર્શનજ્ઞાનચાત્રરૂપ પરિણમેલો આત્મા એમ બાલો
છે કે : નિશ્ચયથી હું એક છું, શુદ્ધ છું, દર્શનજ્ઞાનમય છું, સદા

આર્યો હું આઈ પર્યુ અન્ય પગદ ૧ પગમ ભૂમાત્ર પણ મારું નથી
એ નિશ્ચય છે

અપાણમયાણતા મૂઢા હુ પરપ્પવાદિજો કેદં ।

જીવમજ્જવસાણં કમ્મ ચ તદા પરુર્વિતિ ॥ ૩૯ ॥

અરે અજ્જવસાણેસુ તિલ્લમંદાણુભાગગ ઝીર્વં ।
મર્ણંતિ તદા અવરે ણોરુમ્મં ચાવિ જીવોત્તિ ॥ ૪૦ ॥

કમ્મસ્સુદયં ઝીર્વં અવરે કમ્માણુભાયમિન્છંતિ ।

તિલ્લત્તપ્પમદત્તણગુણેદિં જો સો દ્વવદિ ઝીર્વો ॥ ૪૧ ॥

ઝીર્વો કમ્મં લહયં દોષિણિ સલ્લુ કેદં ઝીર્વમિન્છંતિ ।

અવરે સંજોગેણ હુ કમ્માણં ઝીર્વમિન્છંતિ ॥ ૪૨ ॥

एवमिहा बहुविधा परमप्राणं वदति दुग्मेहा ।

ते ण परमद्वर्चा निच्छयवाहं निश्चिदा ॥ ४३ ॥

કો મંદ, આત્મતાણા અગ્નિ, પરાત્મવાદી હન જે,
 'હો કર્મ, અધ્યવસાન તે હન', એમ એ નિરૂપણ કરે ! ૩૬
 વળી કોઈ અધ્યવસાનમાં અનુભાગ તીક્ષ્ણ-મંદ જે,
 એને જ માને આત્મા, વળી અન્ય કો નોકરે ! ૪૦
 કો અન્ય માને આત્મા કર્મેતા આ વળી ઉદયને,
 કો તીક્ષ્ણમંદ-શુણ્ણસહિત કર્મેતા અનુભાગને ! ૪૧
 કો કર્મ ને હવ ઉભયમિત્તને હવની આરા વરે,
 કર્મેતા સ યોગથી અભિલાષ કો હવની કરે ! ૪૨.

અદ્વિતિયં પિ ય સમ્ય સન્ન પુમ્મલમયં ત્રિણા રિતિ ।

જસસ ફલ્લ ત વુચ્ચદ દુગ્ધલ્લ તિ ત્રિપદમાણસસ ॥ ૪૫ ॥

હે ! કર્મ આલ પ્રકારનુ જિન સર્વ પ્રદગ્ધમય કહે, પરિપાક સમયે બેલનુ ફળ દુધ નામ પ્રસિદ્ધ છે. ૪૫

અર્થ — આઠે પ્રકારનુ કર્મ કે તે સર્વ પુરુષલમય છે એમ જિનભગવાન ભવંતરેવો કહે છે — જે પાત્ર થઈ ઉદયમાં આવતા કર્મનુ ફળ પ્રસિદ્ધ દુધ છે એમ મ્હુ છે

યગહારસસ દરીસણમુતપ્પમો ત્રિણિદો ત્રિણરેરેદિ ।

જીયા પંદે મન્થે અન્નલ્લમાણાદ્ગ્ધો માયા ॥ ૪૬ ॥

અવહાર એ દર્શાવિયો જિનવરતાણા ઉપદેશમાં,
આ સર્વ અધ્યવસાન આદિ ભાવ બ્યાં બ્યો વર્ણવ્યા. ૪૬.
અર્થ—આ સર્વ અધ્યવસાનાદિ ભાવો છે તે બ્ય છે એવો
જિનવરોએ બે ઉપદેશ વર્ણવ્યો છે તે વ્યવહારનય દર્શાવ્યો છે.
રાયા હુ ણિગદો તિય एसो વલસમુદયસ્સ આદેસો ।

વવહારેણ દુ ઉચ્ચદિ તત્યેકો ણિગદો રાયા ॥ ૪૭ ॥
એમેવ ય વવહારો અંજ્ઞવસાણાદિઅણભાવાણં ।
જીવો તિ વદો સુત્તે તત્યેકો ણિચ્છિદો જીવો ॥ ૪૮ ॥

“નિર્ગમન આ વપનું થયુ” નિર્દેશ સૈન્યસમૂહને,
અવહારથી કહેવાય એ, પણ ભૂપ એમાં એક છે; ૪૭.

એમ સર્વ અધ્યયસાન આદિ અન્યભાવો હતુ છે

સૂત્રે કયોં વ્યવહાર, પણ ત્યાં હતુ નિશ્ચય એક છે. ૪૮.

અર્થ:—જેમ કાષ્ઠ ગળ સેનાઅદિત નીકળ્યો ત્યાં 'આ' ગળ નીકળ્યો' એમ આ જે મેનાના સમુદાયને કહેવામાં આવે છે તે વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે, તે મેનામાં (વાસ્તવિકપણે) ગળ તો એક જ નીકળ્યો છે, તેથી જ રીતે અપ્યવમાન આદિ અન્ય ભાવોને ' (આ) હતુ છે ' એમ પરમાશ્રમમાં ક્યુ કે તે વ્યવહાર કયોં છે, નિશ્ચયથી વિચારવામાં આવે તો તેમનામાં હતુ તો એક જ છે.

અસમસ્તમગંધં અવત્તે ચેદનાગુણયસદં ।

બ્રાણ અલિંગગાહણં જીવપણિદ્વિસંઘાણં ॥ ૪૯ ॥

અવ એતનાગુણ, શબ્દ-રસ-રૂપ ગત્યવ્યત્તિવિહીન છે,
નિર્દિષ્ટ નહિ સંસ્થાન અવનું, અહણુ લિંગયકી નહિ. ૪૬.

અર્થ:—હે ભગ્વ ! તુ અવને રસગહિત, રૂપરહિત, અધરહિત,
અવ્યક્ત અર્થોત્તર હદિયયોને ગોચર નથી એવો, એતના એતો ગુણ
છે એવો, શબ્દગહિત, કાઈ ચિદ્વધી જેનું અહણુ નથી એવો અને
જેતો કાઈ આકાર કહેવાતો નથી એવો ભણુ

જીવસ્સ જતિય વળ્ણો જાવિ ગયો જાવિ રસો જાવિ ય ફાસો !

જાવિ સુવં જ સરીરં જાવિ સંઠાણં જ સંઠણણં ॥ ૫૦ ॥

જીવસ્સ જતિય રાગો જાવિ દોસો જેવ વિજ્જદે મોહો !

જો પચયા જ કમ્મં જોકમ્મં ચાવિ સે જતિય ॥ ૫૧ ॥

जीवस्स णत्थि चमो ण चमणा णेव फट्ठया केई ।
 णो अज्झप्पद्वाणा णेव य अणुभायठाणाणि ॥ ५२ ॥
 जीवस्स णत्थि केई जोयद्वाणा ण बंधठाणा वा ।
 णेव य उदयद्वाणा ण मग्गणद्वाणया केई ॥ ५३ ॥
 णो त्तिदिबंधद्वाणा जीवस्स ण संक्खिलेसठाणा वा ।
 णेव विसोदिद्वाणा णो संनमलद्धिद्वाणा वा ॥ ५४ ॥
 णेव य जीवद्वाणा ण गुणद्वाणा य अत्थि जीवस्स ।
 जेण हु एदे सन्वे पुग्गल्लद्वस्स परिणामा ॥ ५५ ॥

નથી વર્ણુ જીવતે, ગર્જ નહિ, નહિ સ્પર્શ, રસ જીવતે નહિ,
 નહિ રૂપ કે ન સરીર, નહિ સંસ્થાન, સહનને નહિ; ૫૦.
 નથી રાગ જીવતે, દ્રેષ નહિ, વળી મોહ જીવતે છે નહિ,
 નહિ પ્રત્યયો, નહિ કર્મ કે મોહર્મ પછે જીવતે નહિ; ૫૧.
 નથી વર્ગ જીવતે, વર્ગણ નહિ, સ્પર્શ ક્રોધ હિંસા નહિ,
 અધ્યાત્મસ્થાન ન જીવતે, અનુભાગસ્થાનો પછે નહિ; ૫૨
 જીવતે નથી કર્મ યોગસ્થાનો, બંધસ્થાનો છે નહિ,
 નહિ ઉદયસ્થાનો જીવતે, કેા માર્ગણાસ્થાનો નહિ; ૫૩.
 સ્થિતિબદ્ધસ્થાન ન જીવતે, સદ્ભેદસ્થાનો પછે નહિ,
 સ્થાનો વિશુદ્ધિતલો ન, સયમલજિનાં સ્થાનો નહિ; ૫૪.

છે), ૫૦ તુ નિશ્ચયનયના અતઃમા તેમનામાના દાઝ પશ્ય જીવના નથી

एषदि य संबंधो जदेव स्वीरोदयं मुणेद्रव्यो ।

જ ય દ્રુતિ તસ્મ તાણિ દુ ઉચ્ચઐગગુણાધિગો જન્મદા ॥૫૭॥

આ ભાવ મહુ સંબંધ જીવનેા દ્વીરનીરવત્ ભાજીવેા;

ઉપયોગગુણથી આવક તેથી જીવના નહિ ભાવ દેહ ૫૭.

અર્થઃ—આ વર્ણાદિક ભાવો સાથે જીવનેા મનપ જાગે
અને દૂષને ઐશ્વર્યાવગ્રાહરૂપ સર્ગોત્તમન ધ છે તેવો ભાજીવેા અને
તેઓ તે જીવના નથી કાગળ કે જીવ તેમનાથી ઉપયોગગુણે અધિક
છે (ઉપયોગગુણ વડે જીવેા જન્માય છે)

પંચે મુસ્સતં પસ્તિદૂળ લોગા મળંતિ વવહારી ।
મુસ્સદિ एसो पंचो ण य पंचो मुस्सदे कोई ॥ ૫૮ ॥

તહ જીવે કમ્માણં ણોકમ્માણં ચ પસ્તિદું વણ્ણં ।
जीवस्स एस वण्णो जिणेहि ववहारदो उत्तो ॥ ૫૯ ॥

एव गंधरसफासत्त्वा देहो संठाणयाडया जे य ।
सव्वे ववहारस्स य णिच्छयदण्ह ववदिसंति ॥ ૬૦ ॥

દેખી સૂંદાતું પંથમાં ફેા, ‘પંથ આ સૂંદાય’ છે, —

બોલે જનો વ્યવહારી, પણે નહિ પંથ ફેા સૂંદાય છે. ૫૮.

એમ વર્ણ દેખી જીવમાં ક્ષતિ અને નોકર્મતા,
ભાષે નિતો વ્યવહારથી 'આ વર્ણ' છે આ જીવનો', પદ.

એમ ગદ્ય, રસ, રૂપ, રૂપરંગ ને સંસ્થાન, દેહાદિક ભે,
નિશ્ચયતણા દ્રવ્ય બધું વ્યવહારથી તે વર્ણવે. ૬૦

અર્થ:—એમ માર્ગમાં ચાલનારને લગતો દેખાતે 'આ
માર્ગ' લુદાય છે 'એમ વ્યવહારી ભોખ કહે છે, ત્યા પગમાર્ગથી
વિચારવામાં આવે તો કાર્મ માર્ગ તો નથી લુદાતો, માર્ગમાં
ચાલનાર માર્ગસ જ લુદાય છે તેથી રીતે જીવમાં ક્ષતિના અને
નોકર્મતાના વર્ણ દેખાતે 'જીવનો આ વર્ણ' છે 'એમ જિનદેવોએ
વ્યવહારથી કહ્યું છે એ પ્રમાણે મધ, રસ, રૂપરંગ, રૂપ, દેહ.

સરથાન આદિ જે સર્વ છે, તે સર્વ આવહાગથી નિશ્ચયના દેખ
નારા ઠહે છે

તત્ય ધવે જીવાણં સંસારત્યાગ હેંતિ વણ્ણાદી ।

સંસારપમુક્કાણં ણત્યિ હુ વણ્ણાદઓ કેદં ॥ ૬૧ ॥

સ સારી જીવને વર્ણુ આદિ ભાવ છે સંસારમાં,
સંસારથી પરિમુક્કાને નહિ ભાવ કેા વર્ણાદિના ૬૧.

અર્થ :—વર્ણાદિક છે તે સસારમા રિયત જીવોને તે સસારમાં હોય છે અને સસારથી મુક્ત થયેલા જીવોને નિશ્ચયથી વર્ણાદિક કાઈ પણ (ભાવો) નથી, (માટે તાદાત્મ્યસબધ નથી).

જીવો ચેવ હિ एदे सन्वे भावति मणसे जदि हि ।
जीवस्साजीवस्स य णत्थि विससो दु दे कोई ॥ ६२ ॥

આ ભાવ સર્વે જીવ છે જો એમ તું માને કહી,
તો જીવ તેમ અજીવના કહી ભેદ તુજ રહેતો નથી । ૬૨

અર્થ.—વજ્રાદિની સાથે જીવ તુ તાદાત્મ્ય માનનારને કહે
છે કે હું મિથ્યા અભિપ્રાયવાળા ! જો તુ એમ માને કે આ
વર્ણાદિક સર્વ ભાવો જીવ જ છે, તો તારા મતમા જીવ અને
અજીવનો માર્ગ ભેદ ગટેતો નથી

अह ससारत्याण जीयाण तुज्झ हेति चण्णादी ।
उग्हा ससारत्या जीवा रुचिचमात्रणा ॥ ६३ ॥

एवं पुण्डगलदब्धं जीवो तद्वलस्वप्नेण मूढमदी ।

વર્ણાદિ છે સંસારી જીવનાં એમ જો પુનઃ મત બને, ॥ ૬૪ ॥

સ સારમાં રિચત સૌ જીવો પામ્યા તદા રૂપિત્વને; ૬૩.
એ રીત પુનઃગત તે જ જીવ, હું મદમતિ ! ચમત્ક્રમણે,
તે મોક્ષપ્રાપ્ત થતાંય પુનઃગલદબ્ધ પામ્યું જીવત્વને ! ૬૪.

અર્થઃ—અથવા જો તારા મત એમ હોય કે સંસારમાં
રિચત જીવોને જ વર્ણાદિક (તાદાત્મ્યસ્વરૂપે) છે, તો તે મારણે
સ સારમાં રિચત જીવો રૂપીપણાને પામ્યાં એમ થતાં, તેમ જ લક્ષણ
તો (અર્થાત્ રૂપીપણું લક્ષણ તો) પુનઃગલદબ્ધનું હોવાથી, હું

નેટલી દેહને જીવસ તા કહી છે તે બધી સત્રમા અવધારથી કહી છે

મૌહણકમ્મસ્સુદયા દુ વણ્ણિયા જે રમે ગુણદ્વાણા ।

તે કદ્દ હવતિ જીવા જે ણિચ્છમચેદ્દણા ઉત્તા ॥ ૬૮ ॥

મોહનકરમના ઉદયથી ગુણસ્થાન ને આ વર્ણવ્યા,
તે જન કેમ બને, નિરંતર ને અચેતન ભાખિયા ? ૬૮.

અર્થ:—ને આ ગુણસ્થાને છે તે મોહકર્મના ઉદયથી યાવ
છે એમ (સર્વં તર્કા આગમમા) વર્ણવવામાં આયુ છે, તેઓ જીવ
કેમ હોઈ શકે કે નેઓ સદા અચેતન કહેવાયા આના છે ?

—૨—

કર્તાક્રિમ્ અધિકાર

—૦—

જાવ ના વેદિ વિસેસંતરં તુ આદાસવાણ દોહ્લપિ ।
અપ્પાળી તાવદુ સો કોહાઇસુ વટ્ટદે જીવો ॥ ૬૯ ॥
કોહાઇસુ વટ્ટતસસ તસસ કમ્મસસ સંચઓ હોદી ।
જીવસ્સેવં વંધો યણિદો ત્વલુ સન્વદરસીદિ ॥ ૭૦ ॥

આત્મા અને આશ્રયતથો બ્યાં ભેદ જીવ બાણે નહિ,
કોધપ્રદિમાં સ્થિતિ ત્યાં લગી અજ્ઞાની એવા જીવની

૬૮

જન વર્તતાં ક્રોધાદિમાં સચ્ચય કરમનો થાય છે, સહુ સર્વદર્શી એ રીતે બંધન મુકે છે જીવને. ૭૦.

અર્થ:—જીવ ત્યાસુધી આત્મા અને આસવ—એ બન્નેના તદાવત અને બેદને બચુતો નથી ત્યાસુધી તે અજ્ઞાની રહ્યો થકા ક્રોધાદિક આસવોમા પ્રવર્તે છે, ક્રોધાદિકમા વર્તતા તેને કર્મનો સચ્ચ થાય છે ખરેખર આ રીતે જીવને ક્રોધોના બંધ સર્વગદેવોએ કહ્યો છે.

જદ્યા દમેણ જીવેણ અપ્પણો આસવાણ ય તદેવ ।
ળાદં હોદિ વિસેસંતરં તુ તદ્યા ણ વંધો સે ॥ ૭૧ ॥

આ જીવ જ્યારે આશ્વવૅનું તેમ નિજ આત્માત્મ
જાણે વિશેષાંતર, તદા બદ્ધ નહિ તેને યતું. ૭૨.
અર્થ :- જ્યારે આ જીવ આત્માના અને આશ્વવૅના તદ્દાવત
અને ભેદને જાણે ત્યારે તેને બદ્ધ થતો નથી

જ્ઞાત્રુણ આસવાજં અસુચિત્તં ચ વિવરીયમાવં ચ ।
દુક્ષસ્સ કારણં તિ,ય તદો ણિયત્તિ કુણવિ જીવો ॥૭૨॥
અશ્વચિપ્પલું, વિપરીતતા એ આશ્વવૅનાં જાણીને,
વળી જાણીને દુઃખકારણો, એથી નિવર્તન જીવ કરે. ૭૨
અર્થ :- આશ્વવૅનું અશ્વચિપ્પલું અને વિપરીતપણું તથા તેઓ

દુઃખના કારણ છે એમ જાણીને જીવ તેમનાથી નિવર્તિ કરે છે.

અદ્યપિક્ષો સ્વલુ સુદ્ધો ણિમ્મમઓ ણાણદ્સગસમમ્મો ।

તદ્ધિ ઠિઓ ત્વચિત્તો સન્નેવે एए स्वयं णेमि ॥ ૭૩ ॥

છુ એક, શુદ્ધ, મમતાહીન હું; જ્ઞાનદર્શનપૂર્ણ છું;
એમાં રહી સ્થિત, સીન એમાં, શીઘ્ર આ સૌ ક્ષય કરું. ૭૩

અર્થ:—જ્ઞાની વિચારે એ કે નિશ્ચયથી હું એક છું, શુદ્ધ
છું મમતારહિત છું, જ્ઞાનદર્શનથી પૂર્ણ છું. તે સ્વભાવમાં રહેતો,
તેમાં (ને ચૈતન્ય-અનુભવમાં) સીન થયો (હું) જ્ઞા મોક્ષાદિક
સ્વર્ગ આસવોને ક્ષય પમાડુ છું

जीवणिवद्धा एए अधुव अणिच्चा तहा असएणा य ।

दुग्गहा दुक्खफलान्ति य णाट्ठण णिवत्तए तेहि ॥ ७४ ॥

:- ૫૫ :-

આ સર્વ જનનિબદ્ધ, અમિત, શસ્ત્રહીન, અનિત્ય છે,
 એ કુ:ખ, કુ:ખરૂપ બાળીને એનાથી જીવ પાછા વળે. ૭૪.
 અર્થ:- આ આસરો જીવની સારે નિબદ્ધ છે, અશ્રુવ છે,
 અનિત્ય છે તેમ જ અચરણ છે, વળી તેઓ કુ ખરૂપ છે, કુ ખ
 જ જેમનું રૂળ છે એવા છે,—એવું બાળીને જાની તેમનાથી
 નિશ્ચિત કરે છે

કમ્મસ્સ ય પરિણામં જોકમ્મસ્સ ય તદેવ પરિણામં ।
 ણ કરેદે પ્યમાદા જો જાણદિ સો હવદિ જાણી ॥ ૭૫ ॥
 પરિણામ કર્મતાલું અને નોકર્મનું પરિણામ જે
 તે નવ કરે છે, માત્ર બાલું, તે જ આત્મા જાની છે. ૭૫.

અર્થઃ—જે આત્મા આ કર્મના પાંખામને તેમ જ તોડકર્મના પાંખામને કરતો નથી પરંતુ જાણે છે તે જાણી કે

જાતિ પરિણમદિ જ ગિજ્ઞાદિ ચમ્પક્ષાદિ જ પરદ્રવ્યપજ્ઞાપ ।
જાણી જાણંતો ત્રિ દુ પુગલસમ્મં અણેયમિદ ॥ ૭૬ ॥

વિશ્વવિજ પુદ્ગલકર્મને જ્ઞાની જરૂર જાણે બંધે,
પરદ્રવ્યપર્યાયે ન પ્રબુધે, નવ પ્રદે, નવ ઉપદે. ૭૬

અર્થઃ—જાણી અનેક પ્રકારના પુદ્ગલકર્મને જાણતો હોવા છતાં નિશ્ચયથી પરદ્રવ્યના પર્યાયમા પાંખામને નથી, તેને મદભૂ કરતો નથી અને તે-રૂપે ઉપજતો નથી

ઘવિ પરિણમદિ ણ ગિહ્લદિ ઉપ્પજ્જદિ ણ પરદબ્બપજ્જાણ !
 ણાણી જાણંતો વિ હુ સગપરિણામં અણેયવિદ્ ॥ ૭૭ ॥

વિધવિધ નિષ્ક્રિયામને જ્ઞાની જરૂર બાણે બાણે,
 પરદબ્બપર્યાયિ ન પ્રભુમે, નવ મહે, નવ ઉપજે, ૭૭.

અર્થ:-જ્ઞાની અનેક પ્રકારના પોતાના, પગિણ્યામને બાણેતો
 હોવા છતાં નિમગ્નથી પરદગના પર્યાયમા પરિણમતો નથી, તેને
 પ્રહણ કરતો નથી અને તે રૂપે ઉપજતો નથી

ઘવિ પરિણમદિ ણ ગિહ્લદિ ઉપ્પજ્જદિ ણ પરદબ્બપજ્જાણ !
 ણાણી જાણંતો વિ હુ પુગલકમ્મફલમણંતં ॥ ૭૮ ॥

પુદ્ગલકરમણું કેળા અનંતું સ્થાની જીવ બાણે બસે,
પરદ્રવ્યપર્યાયિ ન પ્રણમે, નવ ઘણે, નવ ઉપજે. ૭૮.

અર્થ:-સ્થાની પુદ્ગલકરમણું ફેળા કે જે અનંત છે તેને બાણતો
હોવા છતાં પરમાર્થે પરદ્રવ્યના પર્યાયરૂપ પરિણમતો નથી, તેને
પ્રણય કરતો નથી અને તે રૂપે ઉપજતો નથી

જા વિ પરિણમદિ જા ગિહ્નદિ ઉપ્પજ્ઞાદિ જા પરદ્રવ્યપજ્ઞાપ્તિ ।
પુગ્ગલદ્રવ્યં પિ તદ્દા પરિણમદ સર્વદિ ભાવેદિ ॥ ૭૯ ॥

એ રીત પુદ્ગલદ્રવ્ય તે પણ નિજ ભાવે પરિણમે,
પરદ્રવ્યપર્યાયિ ન પ્રણમે, નવ ઘણે, નવ ઉપજે. ૭૯.

અર્થ:-એની રીતે પુદ્ગલદ્રવ્ય પણ પરદ્રવ્યના પર્યાયરૂપ પરિ-

:- ૫૮ :-

હુમણું નથી, તેને અહણ્ય કમ્મું નથી અને તે-રૂપે હિપજનું નથી,
મારણ્ય કે તે પોતાના જ આવોથી (-આવોરૂપ) પરિણમે છે. :

જીવપરિણામહેતું કમ્મત્તં પુગલા પરિણમંતિ ।

પુગલકમ્મણિમિત્તં તદેવ જીવો વિ પરિણમઈ ॥ ૮૦ ॥

જાવિ કુવ્વઈ કમ્મણુજે જીવો કમ્મં તદેવ જીવણુજે ।

અણ્ણોણ્ણણિમિત્તેણ હુ પરિણામં જાણ દોહ્લંપિ ॥ ૮૧ ॥

પણ કારણેણ હુ કત્તા આદા સણ માવેણ ।

પુગલકમ્મકયાણં ણ હુ કત્તા સવ્વમાત્તાણં ॥ ૮૨ ॥

જીવભાવહિત પામી પ્રદગલ કર્મરૂપે પરિણમે;
એવી રીતે પ્રદગલકરનિમિત્ત જીવ પણ પરિણમે. ૮૦.

જીવ કર્મશીલ કરેતો નથી, નહિ જીવગામ્ર કર્મો કરે;
અપોન્યના નિમિત્તથી પરિણામ એકુતપ્રાપ્ત બને. ૮૧.

એ કારણે આત્મા ઠરે ક્ષતાઈ ખરે નિજ ભાવથી;
પ્રદગલકરમદૃત સર્વ ભાવોના ક્ષી ક્ષતાઈ નથી. ૮૨.

અર્થઃ—પ્રદગલો જીવના પરિણામના નિમિત્તથી કર્મ પણ પરિ-
ણમે છે, તેમ જ જીવ પણ પ્રદગલકર્મના નિમિત્તથી પરિણમે છે.
જીવ કર્મના ગણ્યોને કરેતો નથી તેમ જ કર્મ જીવના ગણ્યોને કરતું
નથી; પરંતુ પરસ્પર નિમિત્તથી બનેન્નાં પરિણામ ભલે. આ

કારણે આત્મા પોતાના જ ભાવથી કર્તા (કહેવામાં આવે) છે
પરંતુ પુનઃપ્રાપ્તિથી કરવામાં આવે ના સર્વ ભાવોને કર્તા નથી
જિન્નયણયસ્સ एवं આદા અપ્પાણમેવ हि करेदि ।
વેદ્યદિ પુણો તેં ચેવ જાણ અત્તા દુ અચાર્ણ ॥ ૮૨ ॥

આત્મા કરે નિજને જ એ મતભ્ય નિશ્ચયનયતાણ્,
વળી ભોગાયે નિજને જ આત્મા એમ નિશ્ચય બહુધું. ૮૩

અર્થ.—નિશ્ચયનયનો એમ મત છે કે આત્મા પોતાને જ કરે
છે અને વળી આત્મા પોતાને જ ભોગયે છે એમ હે શિષ્ય 'તુ બહુ
વવહારસ્સ દુ આદા પુગ્ગલકમ્મ કરેદ્ડ પેયચિહં ।
ત ચેવ પુણો વેયદ્ડ પુગ્ગલકમ્મ અણેયચિહ ॥ ૮૪ ॥

મિચ્છતં પુણ દુચિદં જીવમજીવ તદેવ અણ્ણાણં ।

અચિરદિ જોગો મોહો કોદાઢીયા ડમે માયા ॥ ૮૭ ॥

મિથ્યાત્વ એવ અણ્ણ દ્વિવિધ, એમ વળી અજ્ઞાન ને અનિરમણ, યોગ, મોહ ને ક્રોધાદિ ઉભય પ્રકાર છે ૮૭

અર્થઃ—૧૦૦૦, જે મિથ્યાત્વ ક્રમુ તે બે પ્રકાર છે—એક એવમિથ્યાત્વ અને એક અણ્ણમિથ્યાત્વ, અને એની ૪ રીતે અજ્ઞાન, અચિરતિ, યોગ, મોહ અને ક્રોધાદિ પ્રકારો—આ (સર્વ) સાથે એવ અને અણ્ણના બેદથી બળ્બે પ્રકાર છે

પુગલરમ્મં મિચ્છ જોગો અચિરદિ અણ્ણમયજ્જીવં ।

એવમોગો અણ્ણાણં અચિરદ મિચ્છં ચ જીવો દુ ॥ ૮૮ ॥

મિથ્યાત્વ ને અજ્ઞાન આદિ અલ્પ, પુરાણકર્મ છે;
અજ્ઞાન ને અવિરમણ વળી મિથ્યાત્વ લ્પ, ઉપયોગ છે. ૮૮.
અર્થ:—જે મિથ્યાત્વ, ચોગ્ય, અવિરતિ અને અજ્ઞાન અલ્પ
છે તે તેા પુરાણકર્મ છે, અને જે અજ્ઞાન, અવિરતિ અને મિથ્યા-
ત્વ લ્પ છે તે તેા ઉપયોગ છે

ઉપશોભસ્ય અર્ણવે પરિણામ્યા વિષ્ણે મોહજુસસસ ।
મિચ્છત્ત્વં અણ્ણાને અવિરદિયાવો ય જાયવ્યો ॥ ૮૯ ॥
છે મોહ્યુત ઉપયોગના પસ્થિત્રમ ત્રણ અનાદિના,
મિથ્યાત્વ ને અજ્ઞાન, અવિરતભાવ એ ત્રણ જાણવા. ૮૯.

અર્થ:—અનાદિયા મોહ્યુત ત્રેવામી ઉપયોગના અનાદિયા

આડીને, તથા પરિણામ કે, તે ચિંથ્યાલ્ય અજ્ઞાન એવે અવિરતિ
ભાવ (એ તથા) અન્યથા

પરમુપ વસ્તુઓનો વિચિત્રો મુદ્દો જિરુનનો ખાસો । ।
જે સો કોઈ ભાવ જેમોનો તુલ્ય સો કસંદ ॥ ૧૦ ॥

અત્યાંથી છે ઉપયોગ, ત્રાવિક, શુદ્ધ નિર્મળ ભાવ બે;
બે ભાવ, કંઈ પણ તે કહે, તે ભાવને, કર્તા અને ૬૦.

અર્થ : — અનાદિથી આ ત્રણ પ્રકારના પશ્ચિમાર્થ મારા હોવાથી,
આભાનો, ઉપયોગ — એક (જુદનથી) તે શુદ્ધ, નિરુજન (એક)
ભાવ, એ, તે પશ્ચિમાર્થ પ્રકારના યોગ્યતા તે ઉપયોગને (વિધારી)
ભાવને ખેન કહે છે તે ભાવને, તે કર્તા થા છે.

જેં તુણદ મારવાદા કત્તા સો હોદિ તુસ, મારસસ !
કમ્મત્ત પરિણમદે તલ્લિ સયં પુમ્મલ દુલ્લં ॥ ૯૧ ॥

ને ભાવ એવ કરે અરે ! એવ તેણનો કર્તા બને ;
કર્તા થતાં, પુરૂષેલ રેવરેય ત્યાં કર્મરૂપે પરિણમે દેરે.
તર્ક અર્થ—આત્માને ભાવને કર્મ છે ત્યાં ભાવેતો તે કર્તા થાય
છે તો કર્તા થવા પુરુષસદ્વ્ય પોતાની મેવા કર્મફલે પરિણમે છે

પરમપ્પાણ કુલ્લં અપ્પાણં પિં યુ પરં કરિતો સો !

અપ્પાણમઓ જીવો વમ્માણં કારણો હોદિ ॥ ૯૨ ॥

પરને કરે નિજરૂપ ને નિજ આત્મને પણ પર કરે,
અસપનમય એ એવો એવો કર્મનો કરક બને, દેરે

ઘટ પર-રથાદિક વસ્તુઓ, મસ્ટ્રો અને ક્ષેત્ર વગી,
નોકર્મ વિધવિધ જગતમા આત્મા કરે બ્યવહારથી ૯૮

અર્થ — વવહારથી અર્થાત્ વવહારી સોમ માને છે કે
જગતમા આત્મા પોતા કપડુ, રથ ઇત્યાદિ વસ્તુઓને વગી છદિ
ગોને અનેક પ્રકારનાં રોધાદિ દન્યક્રોને અને ઘરીયાદિ નોક્રોને
કરે છે

જદિ સો પરદવ્યાનિ ચ કરિજ્ઞ નિયમેણ તમ્યઓ હોજા ।
જક્ષા ણ તમ્યઓ તેણ સો જ તેસિં જ્ઞદિ કક્ષા ॥૧૬॥

પરદવ્યને જ્ઞવ જો કરે તો જ્ઞદર તન્મય તે બને,
પણ તે નથી તન્મય અરે ! તેથી નહિ જ્ઞર્થ કરે ૧૬૮

અર્થ—જો આત્મા પરદ્રવ્યોને કરે તો તે નિયમથી તન્મય અર્થોત્ પરદ્રવ્યમય થઈ જાય, પરંતુ તન્મય નથી તેથી તે તેમનો કર્તા નથી.

જીવો જ કરેદિ ઘડ જેવ વદં જેવ સેસમે દવ્વે ।
જોગુવઓગા ઉપ્પાદગા ય તેસિ હવદિ કષ્ણા ॥ ૧૦૦ ॥

જીવ નવ કરે ઘડ, પદ નહિ, જીવ શેષ દ્રવ્યો નવ કરે;
ઉપાદકો ઉપધોગયોગો, તેમનો કર્તા બને. ૧૦૦.

અર્થ—જીવ ઘડને કરતો નથી, પદને કરતો નથી, બાકીનાં શેષ દ્રવ્યોને (વસ્તુઓને) કરતો નથી, પરંતુ જીવના યોગ અને

IMCછપ આવરમળ કાપામંજીના ૧ ૨૧જી ૧૧ ૧ ૧

जहाराया ववहारा दोसगुणुपादगोति आलविदो ।
 तवु जीवो ववहाराः दुवगुणुपादगो भणिदो ॥ १०८ ॥
 आशुहोपडुपादक कखो व्यम लूपने व्यवहारी,
 तयम द्रव्यशुद्धिपेभकतीः अवैकहो व्यवहारी. १०८.
 मु आर्द्रादीः लम्बनीय जीव प्रजनी दाम्भिकी ॥ १०९ ॥
 भार्द्र अवहारी कखो छेपेभकखीने मुद्रवद्वन्द्वनद्रव्य शुचिना
 हिरप्रभुहरीतु व्यवहारी कखो किरा लदपु ॥ ११० ॥
 सामणपचा खलु त्वरो भणंति वंशकारो ॥
 मिच्छन् अविरमणं कसायजोगां य वोद्व्या ॥ १०९ ॥

આગ્યો છે—મિથ્યાદષ્ટિ (ગુણસ્થાન) થી માંગીત સયોગોક્તિ
 (ગુણસ્થાન) સુધીતો આ (પ્રત્યયો અથવા ગુણસ્થાનો) કે
 જેઓ નિશ્ચયથી અગ્નિતન છે કારણ કે પુરુષલક્ષ્મીના ઉદયથી ઉત્પન્ન
 થાય છે તેઓ જો કર્મ કરે તો બલે, કરે તેમનો (કર્મોનો)
 ભોક્તો પંચ આત્મા નથી જેથી આ ગુણ તામના પ્રત્યયો
 કર્મ કરે છે તેથી જ્યારે તે કર્મો આકર્ષા છે અને 'ગુણો'
 જો કર્મોને કરે છે.

જુદા જીવમ્મ અણ્ણપુનુઓગો કોહો વિસુહ જદિ અણ્ણો ।
 જીવસ્સાજીવસ્સ ય પ્વમણ્ણચમાવણ્ણં ॥ ૧૧૩ ॥

॥८३॥

एवमिह जो दु जीरो सो चेव दु णियमदो तहाऽजीवो ।
अयमेयत्ते दोसो पच्चयणोरुम्मरुम्माणं ॥ ११४ ॥

अह दे अणो कोहो अणुवओगप्पगो हवदि चेदा ।
जह कोहो तह पच्चय कम्मं णोरुम्ममवि अण्णं ॥ ११५ ॥

इपयोग जेम अनन्य एवतो, दोव तेम अनन्य जे,
तो दाप आवे एव तेम अएवना ओद्धयतो ११३.
तो जगतमां जे एव ते ज अएव पल्लु निश्चय इहे;
नोद्धर्म, प्रत्यय, कर्मना ओद्धवमां पल्लु दाप ओ. ११८.

જે કોન એ રીત અન્ય, છન ઉપયોગઆત્મક અન્ય છે, તો ક્રોધવત્તોકર્મ, પ્રત્યય, કર્મ તે પાડુ અન્ય છે. ૧૧૫.

અર્થ:—જેમ જીવને ઉપયોગ અનન્ય અર્થોત્ત એકરૂપ છે તેમ જો ક્રોધ પશુ અનન્ય હોય તો એ રીતે જીવને અને અજીવને અનન્યપણુ આવી પડયુ- એમ યતા, આ જગતમાં જે જીવ છે તે જ નિપમથી તેની જ રીતે અજીવ કોઈ, (જસેનુ અનન્યપણુ હોવામાં આ દોષ આન્યો,) પ્રત્યય, તોકર્મ અને કર્મના એક પણામાં અર્થોત્ત અનન્યપણામાં પશુ આ જ દોષ આવે છે હવે જો (આ દોષના જમથી) તારા મતમાં ક્રોધ અન્ય છે અને ઉપયોગસ્વરૂપ આત્મા અન્ય છે, તો જેમ ક્રોધ તેમ પ્રત્યયો, કર્મ અને તોકર્મ પશુ આત્માથી અન્ય જ છે

जीवे ण सयं वद्धं ण सयं परिणमदि कम्मभावेण ।
जइ पुगलदब्बमिणं अपपरिणामी तदा होदि ॥ ११६ ॥

कम्मइयवगणासु य अपरिणमंतीसु कम्मभावेण ।
संसारस्स अभावो पसज्जेदे संखसमओ वा ॥ ११७ ॥

जीवो परिणामयदे पुगलदब्बाणि कम्मभावेण ।
ते सयमपरिणमंते कइं णु परिणामयदि चेदा ॥ ११८ ॥

अह सयमेव हि परिणमदि कम्मभावेण पुगलं दब्बं ।
जीवो परिणामयदे कम्मं कम्मत्तमिदि पिच्छा ॥ ११९ ॥

જિયમા ધમ્મપરિણદ કમ્મ ચિય હોદિ પુમ્મઞ્ઞ દબ્બ !

તદ્દ ત વાનાવરણાદપરિણદ મુળમુ તજ્જેત્ત ॥ ૧૨૦ ॥

હવમા સ્વય નહિ બ્રહ્મ, ન સ્વય કર્મભાવે પરિણમે,

તોએવુ પુ.ગવદ્વ્ય આ પરિ મનહીન બને અરે ! ૧૧૬

તે વર્ગીયા કર્મજતણી નહિ કર્મભાવે પરિ મિ,

સ સારેતો જ અભાવ અથવા મમય સાખ્યતલો કરે ! ૧૧૭

જો કર્મભાવે પઞ્ચિગ્રભાવે હવ પુ.ગવદ્વ્યને

કયમ હન તેને પરિણભાવે જે સ્વય નહિ પરિણમે, ૧૧૮

સ્વયમેવ પુ.ગવદ્વ્ય વગી જો કર્મભાવે પરિણમે,

હવ પરિણભાવે કર્મને કર્મતમા—મિથ્યા મને ૧૧૯

પુદ્ગલદ્રવ્ય જે, કર્મ પરિણત, નિશ્ચયે કર્મ જ બને; જ્ઞાનાવરણરૂપ્યાદિપરિણત, તે જ બહુ, તેહને. ૧૨૦
 ... અર્થ... આ પુદ્ગલદ્રવ્ય જ્વમાં સ્વયં બધાંયું નથી અને કર્મભાવે સ્વયં પરિણમતું નથી એમ જો-માનવામાં આવે તો તે પરિણમતા, સસારનો અભાવ હરે છે અથવા સાંખ્ય મતનો પ્રસંગ આવે છે

વળી જ્વ પુદ્ગલદ્રવ્યોને કર્મભાવે પરિણ્યમાવે છે એમ માનવામાં આવે તો એ પ્રશ્ન થાય છે કે સ્વયં નહિ પરિણમતી એવી તે વર્ગ્યાઓને એતન આત્મા કેમ પરિણ્યાતી શકે ? અથવા જો પુદ્ગલદ્રવ્ય પોતાની મેળે જ કર્મભાવે પરિણમે છે એમ માનવામાં આવે, તો જ્વ કર્મને અર્થાત પુદ્ગલદ્રવ્યને કર્મપણે પરિણ્યમાવે

કોધાદિભાવે જે સ્વય નહિ હન પોતે પરિભ્રમે,
સે સારનો જ અભાન અથવા સમય આપ્યતરો હશે. ૧૦૨
જે કોધ - પ્રદગવકર્મ - હવને પરિભ્રમારે કોધમા,
કેવમ કોધ તેને પરિભ્રમારે જે સ્વય નહિ પરિભ્રમે ? ૧૨૩
અથવા સ્વય હવ કોધભાવે પરિભ્રમે-નૃજ કુદ્ધિ છે,
તો કોન હવને પરિભ્રમારે કોધમા-મિથ્યા બને ૧૨૪
કોધોપયોગી કોધ, હવ માનોપયોગી માન છે,
માનોપપુત માયા અને લોભોપયુત લોભ જ મને ૧૨૫

અર્થ — સાખ્યમતની અનુયાયી સિત્ત પ્રતિ આચાર્ય મહે છે
કે જે ભાર્તિન આ હવ કર્મમા સ્વય બધાસો નથી અને કોધા

દિલાવે સ્વયં પરિણમતો નથી એમ જો તારો મત હોય તો તે
(જીવ) અપરિણામી હરે છે, અને જીવ પોતે ક્રોધાદિભાવે નહિ
પરિણમતાં, સંભારતો અભાવ હરે છે, અથવા સર્પિય મતનો
પ્રસંગ આવે છે.

વળા પુરંગલકર્મ જે ક્રોધ તે જીવને ક્રોધપ્લુટ પરિણમાને છે
એમ પુરુષોત્તમો જીવ પ્રાપ્ત થાય છે કે સ્વયં નહિ પરિણમતા
એવા તે જીવને ક્રોધ કેમ પરિણમાવી શકે ? અથવા જો આત્મા
પોતાની મેજે ક્રોધભાવે પરિણમે છે એમ તારી શ્રુતિ હોય, તો
ક્રોધ જીવને ક્રોધપ્લુટ પરિણમાવે છે એમ કહેવું મિથ્યા હરે છે.

માટે એ સિદ્ધાંત છે કે ક્રોધમા ઉપયુક્ત (અર્થાત્ જોતો)

૨૮૨ :

ઉપયોગ સેવામારે પરિણમે છે એવે!) આત્મા રોપ નર છે
માનમાં ઉપયુક્ત આત્મા માન નર છે, માયામાં ઉપયુક્ત આત્મા
માયા છે અને લોભમાં ઉપયુક્ત આત્મા લોભ છે

જં કુણદિ માયમાદા કંચા સો દોદિ તસ્સ કમ્મસ્સ ।

જાણિસ્સ સ જાણમયો અજ્ઞાણમયો અજાણિસ્સ ॥૧૨૬॥

જે ભાવને આત્મા કહે, ક્યાં બને તે કર્મના;
તે જ્ઞાનમય છે જ્ઞાનીનો, અજ્ઞાનમય અજ્ઞાનીનો ૧૨૬.

અર્થ:—આત્મા ને ભાવને કહે છે તે ભાવરૂપ કર્મનો તે
ક્યાં યાવ છે, જ્ઞાનીને તો તે ભાવ જ્ઞાનમય છે અને અજ્ઞાનીને
અજ્ઞાનમય છે

અજ્ઞાણમયો ભાવો અજ્ઞાણિણો કુણદિ તેણ કમ્માણિ ।
જાણમયો જાણિસ્સ દુળ કુણદિ તહ્મા દુ કમ્માણિ ॥૧૨૭॥
અજ્ઞાનમય અજ્ઞાનીતો, તેથી કરે તે કર્મનિ;
પણ જ્ઞાનમય છે જ્ઞાનીતો, તેથી કરે નહિ કર્મનિ ૧૨૭.

અર્થ.—અજ્ઞાનીને અજ્ઞાનમય ભાવ છે તેથી અજ્ઞાની કર્મનિ કરે છે, અને જ્ઞાનીને તો જ્ઞાનમય (ભાવ) છે તેથી જ્ઞાની કર્મનિ કરતો નથી

જાણમયા ભાવાઓ જાણમયો ચેવ જાયણ ભાવો ।
જાણાં તહ્મા જાણિસ્સ સન્ધે ભાવા દુ જાણમયા ॥૧૨૮॥

અર્જુનમય્યા મોચા અર્જુનો ચેવ જાયણ મોચો ।

જહ્યા તહ્યા મોચા અર્જુનમયા અર્જુનિસ્સ ॥ ૧૨૯ ॥

વળી જ્ઞાનમય દો ભાવમાંથી જ્ઞાનભાવ જ ઉપજે,
તે કારણે જ્ઞાનતથા મો ભાવ જ્ઞાનમયી ખરે; ૧૨૮.
અજ્ઞાનમય દો ભાવથી અજ્ઞાનભાવ જ ઉપજે,
તે કારણે અજ્ઞાનીના અજ્ઞાનમય ભાવો બને ૧૨૯.

અર્થ:—કારણ કે જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય જ ભાવ
ઉત્પન્ન થાય છે તેથી જ્ઞાનીના સર્વ ભાવો અરેષ્વર જ્ઞાનમય જ
હોય છે, અને, કારણ કે અજ્ઞાનમય ભાવમાંથી અજ્ઞાનમય જ
ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે તેથી અજ્ઞાનીના ભાવો અજ્ઞાનમય જ હોય છે.

કર્ણમયયા ભાવાદો જાયતે કુંડલાદયો ભાવા ।
 ઐયમયયા ભાવાદો જહ જાયતે સુ રુદયાદી ॥ ૧૩૦ ॥

અળાણમયા ભાવા અળાણિણો વહુવિહા વિ જાયંતે ।
 જાણિસ્સુ દુ જાણમયા સચ્ચે ભાવા તથા હેતિ ॥ ૧૩૧ ॥

પરે સોહમય કેા ભાવમાંથી કેાલાદિક ઉપજે,
 ત્યમ ભાવ બહુચિત્ર ઉપજે અજ્ઞાનમય અજ્ઞાનીન,
 પણ જ્ઞાનીન તો સર્વ ભાવો જ્ઞાનમય એમ જ બને. ૧૩૦.

અર્થ. —જેમ સુવર્ણમય ભાવમ થી સુવર્ણમય કેાલા વગેરે

ભાવો-ધાય છે અને લોહમય ભાવમાંથી લોહમય ક્રમાં વગેરે ભાવો
ધાય છે, તેમ અગ્નિની (અગ્નિમય ભાવમાંથી) અનેક પ્રકારના
અગ્નિમય ભાવો ધાય છે અને ઝાનીને (ઝાનમય ભાવમાંથી)
સર્વ ઝાનમય ભાવો ધાય છે.

અર્ણવોણસ્સ સં સદંઓ જો જીવાણં અતચ્ચલવલ્લદ્ધી ।
મિચ્છંતસ્સ દુ સદંઓ જીવસ્સ અસરહણપ્પં ॥ ૧૩૨ ॥
સદંઓ અસંગમંસ્સ દુ જં જીવાણં દવેદ અવિરમ્પં ।
જો દુ કલ્હસોવઓગો જીવાણં સો કસાલદંઓ ॥ ૧૩૩ ॥

તે જાણ જોગસદયં જો જીવાણં તુ ચિદ્રુચ્છાહો ।
સોદ્ધનમસોદ્ધનં વા કાયવ્યો વિરદિભાવો વા ॥ ૧૩૪ ॥

एदेसु हेदुभूदेसु कम्मइयवग्गणागयं जं तु ।
परिणमं दे अट्ठविहं गाणावरणादिभावेहि ॥ १३५ ॥

તે સ્વલ્લુ જીવણિવલ્લં કમ્પઇયવગ્ગણાગયં જડયા ।
તડયા તુ હોદિ હેદુ જીવો પરિણામધાવાણં ॥ ૧૩૬ ॥

અજ્ઞાન તત્ત્વતણ્ણં ભવેત્તે, ઉદય તે અજ્ઞાનત્તે,
અપ્રતીત તત્ત્વત્તે ભવેત્તે, ઉદય તે અધ્યાત્મત્તે; ૧૩૭.

-લવને અવિરતમાત્ર છે, ઉદય અર્ધઅંશવ્રતભક્તો,
 લવને મુક્તિ ઉપયોગ છે, તે ઉદય બલ કાવચો: ૧૩૩.
 શૂંભ કે અશૂંભ પ્રવૃત્તિ કે નિવૃત્તિની ચેત્તનભક્તો
 ઉત્પાદક વર્તે લવને, તે ઉદય બલ પં યોગનો: ૧૩૪.
 આં હિતુભૂત ન્યાં ધાર્યું, ત્યાં માર્મભવરંગદ્વારેપ છે,
 તે: અલ્પિય: સાનાવરંબુદ્ધત્વાદિભાવે' પરિભ્રમ: ૧૩૫
 માર્મભવરંગદ્વારેપ તે ન્યાં લવનિબદ્ધ: અને . ખરે,
 આંભાંય લવપરિભ્રામભાવોનો તદા ભેદ અને: ૧૩૬.
 અર્થ:-લવને ને તત્ત્વનું અજ્ઞાન (અર્થાત્ તત્ત્વસ્વારૂપનું
 અવધાર્ય-વિપરીત જ્ઞાન) છે તે અંજાનનો ઉદય છે અને લવને

સાદરે આપનો સેવાક

૧૧/૧૧/૧૯૬૬

જે (તમામ) અક્ષરો છે તે ગિર્યાત્વો ઉદ્ભવે, વળી જીવે તો
જે અવિરમભૂત અર્થાત્ અત્યામભાવ છે તે અસંવર્મનો : ઉદય છે
અને જીવોને, ને મલિન (અર્થાત્ બાલપણની સ્વરૂપાવહિત)
ઉપેશોગ છે તે કયાતો : ઉદય છે, વળી જીવોને ને શબ : અશબ
પ્રવૃત્તિ કે નિવૃત્તિ કે (મનવચનકાયા-આશ્રિત) જોવાને ઉદ્ભવ
છે તે ચોગનો ઉદ્ભવ બલુ
પરિણામ (ઉદયો) હોય તો યોગ્યતા ને કામ જીવન સાગત (કામ જી-
વન જીવન) પ્રેમકલ્પન યોગ્યતા વિભાવો કે આદિ પ્રકારે પરિણમે
છે, તે કામ જીવન જીવન પ્રેમકલ્પન યોગ્યતા પરિણમે અધ્ય-
યે તો જીવ (ચોતાના અસાનમય) પરિણામભાવો તો હોય થાય છે.

જદ જીવેણ સહ ચિય પુગલદબ્બસ્સ કમ્મપરિણામો ।
 एवं पुगलजीवा हु दोचि कम्मचमावण्णा ॥ १३७ ॥

एकस्स तु परिणायो पुगलदब्बस्स कम्मभावणेण ।
 ता जीवमावहेदुरि विणा कम्मस्स परिणायो ॥ १३८ ॥

જે કર્મરૂપ પરિણામ, એવ લેખાં ન, પ્રાગતનાં બને,
 તે। એવ ને પ્રાગત દિભય પણ કર્મપણું પામે અરે ! ૧૩૭.
 પણ કર્મભાવે પરિણમન છે એક પ્રાગતદબ્બને,
 એવભાવહેતુથી અસગ, તેથી, કર્મનાં પરિણામ છે. ૧૩૮.

અર્થ:—જે પ્રાગતદબ્બને અવની ભાવે ન કર્મરૂપ પરિણામ

: ૧૦૧ :

ચાય છે (અર્થાત્ બન્ને ભેળા થઈને જ કર્મફળે પરિણમે છે)
એમ માનવામાં આવે તો એ રીતે પુદ્ગલ અને જીવ બન્ને ખરે
ખરે કર્મપણાને પામે પરંતુ કર્મભાવે પરિણામ તો પુદ્ગલ-દ્વયને
એકત્રે જ ચાય છે તેથી જીવભાવરૂપ નિમિત્તથી રહિત જ અર્થાત્
જીવ જ કર્મનું પરિણામ છે

जीवस्स तु कम्ममेण य सह परिणामा दु होति रागादी ।
एवं जीवो कम्मं च दोवि रागादिमावण्णा ॥ १३९ ॥

एकस्स तु परिणामो जायदि जीवस्स रागमादीहि ।
ता कम्मोदयेद्दुहि विणा जीवस्स परिणामो ॥ १४० ॥

અત્યંત મહત્વનું છે, જે પરિણામ સંગ્રહિત થાય, તો કમ ને દરેક હિંસા પછી સંગ્રહિત પછી પાસે આવે. ૧૩૬.

પછી પરિણામ સંગ્રહિત થાય છે દરેક એક, તથા જે કોઈપણ નિમિત્તથી અંતર દરેક પરિણામ છે. ૧૬૦.

અર્થાત્ જો જોઈને કમની સાથે જે સંગ્રહ પરિણામ સાથે (અર્થાત્ જોઈને) જોઈને સંગ્રહિત પરિણામ છે) એમ માનવામાં આવે તો એ રીતે દરેક કમ જોઈને સંગ્રહિત થાય, પરંતુ સંગ્રહિત પરિણામ તો જોઈને જોઈને જે સાથે છે તથા કોઈપણ નિમિત્તથી રીત જે અર્થાત્ જોઈને જે જોઈને પરિણામ છે.

જીવે કમ્મં વડં પુઠં વેદિ વચહારણયમણિદં ।
 સુદ્ધણયસ્સં દુ જીવે અવદ્ધપુઠં દવદ્ધ કમ્મં ॥ ૧૪૧ ॥
 છે કર્મં ભવમાં બદ્ધરૂપેલ—કથિત નય બ્યવહારનું,
 પણ બદ્ધરૂપેલ ન કર્મં ભવમાં—કથન છે નય સુદ્ધનું. ૧૪૧.

અર્થ—ભવમાં કર્મ (તેના પ્રદેશો સાથે) બંધાયેલું છે
 તથા સુદ્ધાયેલું છે એવું બ્યવહારનયનું કથન છે અને ભવમાં
 કર્મ, અણબંધાયેલું, અણરૂપસાયેલું છે એવું સુદ્ધનયનું કથન છે.

કમ્મં વડમવડં જીવે एवं તુ જાણ ણયપવલ્લં ।
 પવસાવિકંતો પુણ થણ્ણદિ જો સો સમયસારો ॥ ૧૪૨ ॥

છે કેમ? છવમાં બદ્ધ વા અણબદ્ધ એ નયપદ્ધ છે; પણ પદ્ધતી અતિદાંત ભાષ્યો તે 'સમયનો સાર' છે. ૧૪૨.

અર્થ:— છવમાં ૩મું બદ્ધ છે અથવા અબદ્ધ છે-એ પ્રકારે તો નયપદ્ધ ભયુઃ પણ જે પદ્ધતિમાંન (અર્થાત્ પદ્ધતે ઓગમી મરેલો) કહેવાય છે તે સમયમાર (અર્થાત્ નિર્નિમિત્ત સુદ આ-ભતસ્ય) છે.

દોષદ્વિ નયાણ મગિયં નાણદ્ધ નવરં તુ સવયવદિવદ્ધો ।

જા તુ નયપદ્ધત્વં ગિગ્ધદિ કિંચિ નયપદ્ધત્વપરિદોષો ॥૧૪૩॥

નયદ્ધયદ્ધન ગત્તે જ કેવળ સમયમાં પ્રતિબદ્ધ ને, નયપદ્ધ કંઈ પણ નવ પ્રકારે, નયપદ્ધતી પરિહીન તે. ૧૪૩.

: ૧૦૫ :

અર્થ — નયપદ્યથી રહિત જીવ, સમયથી પ્રતિબદ્ધ થયો થકો
(અર્થોત્ત ચિત્સ્વરૂપ આત્માને અનુભવતો થકો), બન્ને નયોના
કથનને કેવળ જાણે જ છે પરંતુ નયપદ્યને જરૂર પડે અહલ્ય
કરતો નથી.

સમ્મદસળનાળં एसो लहदिचि णचरि ववदेसं ।

સંવળાયપકલરહિદો મણિદો જો સો સમયસારો ॥૧૪૪॥

સમ્યક્ત્વ તેમ જ જ્ઞાનની જે એકને સંસાર મળે,
નયપદ્ય સક્તિ રહિત ભાખ્યા તે ‘સમયના સાર’ છે ૧૪૪.

અર્થ—નરે સર્વ નરપક્ષોથી રહિત કહેવામા આવ્યો છે તે સમયસાર છે, આને જ (—સમયસાગરે જ) ૧૨૧ મમ્મ દર્શન અને સમ્યક્જ્ઞાન એવી સદા (નામ) મળે છે (નામ જુદા હોવા છતાં વરતુ એક જ છે)

ક્રમિક નં. ૧૦૭૬

૧૧૧) ૩/૩-૩-૧૩ ૧૩ ૧૩ ૧૩

(પુણ્ય-પાપ, અધિકાર,

કર્મમયુદ્ધ-કુસીલં મુદ્ધકર્મ, ચાલિ જાણહ સુમીલં ।
કહુ તેં દોદિ સુસીલં જં, સંસારં પવેસેદિ ॥ ૧૪૫ ॥
છે કર્મ અશુભ મુશીલ ને બાણે સુશીલ શુભકર્મને !
તે કેમ હોય, સુશીલ ને સંસારમાં દાખલ કરે ? ૧૮૫.
— અર્થ : — અશુભ કર્મ કુશીલ છે (— ખરાબ છે) અને શુભ
કર્મ સુશીલ છે (— સારું છે) એમ તમે બાણે એ ! તે સુશીલ
કેમ હોય કે ને (જ્યને) સંસારમાં પ્રવેશ કરાવે છે ?

:- ૧૦૮ :-

સોવણિયં પિ ણિયતં ગથદિ કાલાયસં પિ જહ પુરિસં ।
 ઘંચદિ એવ જીવં સુહમસુહ વા ધદં કમ્મં ॥ ૧૪૬ ॥

અર્થ—ત્યમ કલકલું જલર જડર પુરખને,
 એવી રીતે શુભ કે અશુભ ફત કમ્મ આપે લવને. ૧૪૬

અર્થ—તેમ સુવર્ણની જેમી પણ પુરખને આપે છે અને
 લોખડની પણ આપે છે, તેવી રીતે શુભ નેમ જ અશુભ કહેવું
 કમ્મ લવને (અવિરોધપણે) આપે છે.

વક્ષા ડુ કુસીલેદિ ય રાયં મા કુણર મા ચ સંસર્ગં ।
 ચાદીણો દિ વિખાસો કુસીન્દસંસગારાયેણ ॥ ૧૪૭ ॥

∴ ૧૦૯ ∴

તેથી કરો નહિ રાગ કે સસર્ગ એ કુશીલોતલો,
છે કુશીલના સસર્ગ-રાગે નાશ સ્વાધીનતાતલો. ૧૪૭-

અર્થ:-માટે એ બન્ને કુશીલો સાથે રાગ ન કરો અથવા
સસર્ગ પણ ન કરો કારણ કે કુશીન સાથે સસર્ગ બને રાગ
કરવાથી સ્વાધીનતાનો નાશ થાય છે (અથવા તે પોતાનો ક્ષાત
પોતાથી જ થાય છે

બહુ બાપ કોરિ પુરિસો કુચ્છિયસીલં જનં વિયાણિતા ।
વજ્જેદિ તેણ સમયં સંમગં રાયકરણં ચ ॥ ૧૪૮ ॥

એમેવ ઋમપયડીસીલસહાવં ચ કુચ્છિદં બાહં ।
વજ્જંતિ પરિહરંતિ ય તસ્સંગમં સહાવરયા ॥ ૧૪૯ ॥

: ૧૧૨ :

પરમાર્થ છે નહીં, સમય છે, શુદ્ધ, કેવળી, મુનિ, જ્ઞાની છે, એવા સ્વભાવે સ્થિત મુનિઓ આશ્રમી પ્રાપ્તિ કરે ૧૫૧.

અર્થ:—નિશ્ચયથી જે પરમાર્થ (પરમ પદાર્થ) છે, સમય છે શુદ્ધ છે, કેવળી છે, મુનિ છે, જ્ઞાની છે, તે સ્વભાવમા રિથત મુનિઓ નિર્વાણને પામે છે

પરમહમ્પિ દુ અઠિદો જો કુણદિ તવં રદં ચ ધારેદં ।

ત સવં ચાલતવં ચાગ્ગદ વિતિ સજ્જહ ॥ ૧૫૨ ॥

પરમાર્થમાં અણુસ્થિત જે તપને કરે, મનને ધરે, સંપણીય તે તપ બાળ ને પ્રત બાળ સર્વજ્ઞો કરે ૧૫૨.

અર્થ:—પરમાર્થમાં અરિથત એવા જે જન તપ કરે ૧૨ ૩

:- ૧૧૩ :-

તથા 'મત' ધારણ કરે છે, તેના તે સર્વ તપ અને મતને સર્વોચ્ચ આર્જતપ અને આર્જવત કહે છે ॥

ચેદણિયમાણિ ઘરંતા સીલાણિ તદા તવં ચ કુર્વંતા ।

પરમદુર્ગાહિરા જે ણિવ્વાણં તે ણ વિંદંતિ ॥ ૧૫૩ ॥

મતનિયમને ધારે ભડે, તપશીલને પણ આચરે,
પરમાર્થથી જે બાહ્ય તે નિર્વાણપ્રાપ્તિ નહિ કરે. ૧૫૩.

અર્થ:- મત અને નિયમો ધારણ કરતા હોવા છતાં તેમ શીલ અને તપ કરતા હોવા છતાં જેઓ પરમાર્થથી બાહ્ય છે (અર્થાત્ પદ્મ પદાર્થરૂપ જ્ઞાનનું એટલે કે સ્મનસ્પર્શપ આત્માનું જેમને પ્રદાન નથી) તેઓ નિર્વાણને પામતા નથી.

:૧૧૪:

પરમદ્વાદિરા જે તે અણાણેજ પુણ્નમિચ્છતિ ।

સસારગમજદેદુ ચિ મોક્ષચરેદુ અજાનંતા ॥ ૧૫૪ ॥

પરમાર્થ માણ્ય છેવો ઝારે ! અજે ન હેતુ ભાસતો,
અજાનથી તે પુણ્ય કયો હેતુ ને સસારતો ૧૫૪

અર્થ —એઓ પરમાર્થથી બાજ છે તેઓ મેયના હેતુ
નાંદિ જનના મા—ભોં પુણ્ય સમારમનો ॥ તેનું છે તેપણ—
અજાનથી પુણ્યને (ભાસતો હેતુ જ્ઞાને) કયો ૩

જીરાદીસદ્દર્શનં સમ્યક્ષ નેતિમયિગમો જાનં ।

રાગાદીપરિહરણ ચરણ પૂતો દુ મોગ્યપદો ॥ ૧૫૫ ॥

૧૧૫ =

જીવોદિનુ અર્ધાન સમકિતુ સાન તેમનુ સાન છે,
સંગાદિ-વજન-ચરણ છે ને આ ન સુક્તિપથ છે. ૧૫૫.

અર્થ—જીવોદિ પદાર્થોનુ અર્ધાન સમરત્વ છે તે જીવોદિ
પદાર્થોનુ અધિગમ સાન છે અને સંગાદિનો ભાગ આરિત છે—
આ ન મોક્ષનો માર્ગ છે.

માતૃત્તણ ગિચ્છયદ્દ વવહારેણ વિદુસા પવદ્દત્તિ ।

પરમદ્દમસ્તિદાણં દુ જદીણ કમ્મક્કવઓ વિહિઓ ॥૧૫૬॥

વિદ્વન્નજનો ભૂતાર્થ તથા વ્યવહારમાં વર્તન કરે,
પણ નર્મક્ષયનું વિદ્વાન તો પરમાર્થ—આત્રિત સંતને. ૧૫૬.

અર્થ—નિઅપનચના વિષયને છોડીને વિદ્વાનો વ્યવહાર વડે

પ્રવર્તે છે, પરંતુ પરમાર્થને (આત્મસ્વરૂપને) આશ્રિત યતીશ્વરોને
 જ કર્મનો નાશ આગમમાં કલ્પો છે (કલ્પણ વ્યવહારમાં પ્રવર્ત-
 નોરા પ્રેક્ષિતોને કર્મક્ષય થતો નથી)

વત્યસ્ત સેદર્ભાવો જહ ણાસેદી મલમેલણાસત્તો ।

મિચ્છેત્તમલોચ્છેણં તહ સમ્પત્તં સુ ણાયઞ્વં ॥ ૧૫૭ ॥

વત્યસ્ત સેદર્ભાવો જહ ણાસેદી મલમેલણાસત્તો ।

અપ્પાણમત્તોચ્છેણં તહ ણાણં દોદિ ણાયઞ્વં ॥ ૧૫૮ ॥

વત્યસ્ત સેદર્ભાવો જહ ણાસેદી મલમેલણાસત્તો ।

કેસાયમલોચ્છેણં તહ ચારિત્તં પિ ણાયઞ્વં ॥ ૧૫૯ ॥

: ૧૧૮ :

અરુણ્યો! ઘોઠ નાચ પામે છે—તિરોમ્મન ચાપ છે, તેણે રીત
અમાનરેપી મેલયથી અરુણ્ય—આપ્ત ઘડુ—ધર્મ જ્ઞાન નિરોમ્મન
ધાપ છે એમ જાણવું નેમ વચ્ચેના જેવેનઆવ મેલના મળવાથી
અરુણ્યો! ઘોઠ નાચ પામે છે—તિરોમ્મન ધાઈ છે, તેણે રીત કાપ
રૂપી મેલયથી અરુણ્ય—આપ્ત ઘડુ—ધર્મ અર્પિત પેન્ન નિરોમ્મન
આપ છે એમ જાણવું.

સો સંવર્ણાણદરિસ્સિ કર્મણ્યેણ નિયેષ્યંચ્છઙ્ગા ।
(સંમાસમાચ્છંજો ન વિર્જોણદિ સર્વદો મર્ચ ॥ ૧૬૦ ॥
તે સર્વજ્ઞાની-દર્શી પણ નિર્દુ કર્મરત્ન—આચ્છાદને,
સંચારપ્રાપ્ત ન બળેતા તે સર્વ રીતે સર્વતે. ૧૬૦.

॥ ११८ ॥

अर्थ—ते आत्मा (सर्वभावशी) सर्वान् गलनारो तथा
हेप्नारो छे तोपल्य रोताना कर्मभणशी भरडावो—व्याप्त थरो—
थरो। स स्मरने प्राप्त थरोसो ते सर्व भ्रमरे सर्वान् गलतो नथी।

सम्पत्तपडिणिवद्धं मिच्छत्तं जिणवरोहिं परिकहिं ।
तस्सोदयेण जीवो मिच्छादिद्वित्तिं णायन्वो ॥ १६१ ॥

पाणंस्स पडिणिवद्धं अण्णाणं जिणवरोहिं परिकहिं ।
तस्सोदयेण जीवो अण्णाणी होदी णायन्वो ॥ १६२ ॥

: ૧૨૬ :

ફળ પદ્મ ખેડેલો, વૃંત સહ સંભવે ફરી પામે નહિ,
ત્યમ કર્મભાવ અર્થે, ફરી જીવમાં ઉદય પામે નહિ. ૧૧૮.

અર્થ:—જેમ પાકું ફળ ખરી પડતા ફરીને ફળ ડીટા માથે
તેડાવું નથી, તેમ જીવને કર્મભાવ ખરી જતા (અર્થાત્ જીવે
થતા) ફરીને ઉત્પન્ન થતો નથી (અર્થાત્ જીવ સાથે જોડાણે નથી).

પુનર્ગીર્ણસમાણા પુષ્પણિચદ્વા દુ પચયા તસ્મૃ ।

કમ્મમરીરેણ દુ તે વદ્ધુ સંગે નિ જાણિસ્મ ॥ ૧૬૯ ॥

જે સર્વ પૂર્વનિબદ્ધ પ્રત્યય, વૃત્તિ, તે, જાનીને,
જે પૂર્વગીર્ણ સમાન તે સો, કર્મગરીરે બદ્ધ છે. ૧૧૯

અર્થ :- ૧૨૭ :-

તે સ્થાનીને પૂર્વે બધાએલા સમસ્ત પ્રત્યયો ભારીનાં
ટકાં સમાન છે અને તે (માત્ર) કાર્મણ સરીર સાથે બધાએલ છે.
ચરચિહ અણેયમેયં વંધંતે જાણદંસણગુણેહિ ।

સમણ સમણ જલ્પા તેણ અવંયોત્તિ જાણી દુ ॥ ૧૭૦ ॥
ત્રૌવિધ પ્રત્યય સમયસમયે જ્ઞાનદર્શનગુણથી
બહુભેદ બાંધે કર્મ, તેથી જ્ઞાની તે બંધક નથી.

અર્થ :- કારણ કે ચાર પ્રકારના દ્રવ્યાસ્ત્રો જ્ઞાનદર્શનગુણો વડે
સમયે સમયે બીજેક પ્રકારનું કર્મ બાંધે છે તેથી જ્ઞાની તે બંધક છે
જલ્પો દુ જહણનાદો જાણગુણાદો પુણોવિ પરિણમદિ ।
અણત્તં જાણગુણો તેણ દુ સો વંધગો મણિદો ॥ ૧૭૧ ॥

જે જ્ઞાનગુણની બધેન્યતામાં ચતુર્તા ગુણ જ્ઞાનનો,
દેરીદરી પ્રસ્રમતા અન્યરૂપમાં, તેથી તે બંધક કહ્યો. ૧૭૧.

અર્થ:—ગરણ ૩ જ્ઞાનગ્રણ, બધેન્ય જ્ઞાનગ્રણને સીધે દેરીને
પણ અન્યપણે પરિણમે છે, તેથી તે (જ્ઞાનગ્રણ) કમતો બધક
કહેવામાં આવ્યો છે.

દંસર્ણગણચરિચં જં પરિણમદે જહણભાવેણ ।

જાણી તેજ દુ'વજ્જદિ' પુગંલકંમ્મેણ વિચિહેણ ॥૧૭૨॥

ચારિત્ર, દર્શને, જ્ઞાન બેથી બધેન્ય ભાવે પશ્ચિમે,
તેથી જ જ્ઞાની વિવિધ પ્રદાસકર્મથી બધાય છે. ૧૭૨.

અર્થઃ—અરુણ

૨૧૨૮

છે તેથી સારી અમેક પ્રકારના ઉદગલકર્મથી બચાવ છે

૨૨૩

સર્વે પુલ્વણિવંદા દુ પચયા સંતિ સમ્મદિદિસસ ।

ઉવઓગપ્પાઓગં વંધંતે કમ્મપાવેણ ॥ ૧૭૩ ॥

૨૪

દોદૂણં ગિરુવમોજ્જા તદં વંધદિ જહ દેવંતિ ઉવમોજ્જા ।

સત્તટ્ઠવિદ્દા સુદા ગાણાવરણાદિપાવેદિ ॥ ૧૭૪ ॥

સંતા દુ ગિરુવમોજ્જા વાલા રુત્થી જહેદ પુરિસસસ ।

વંધંદિ તે ઉવમોજ્જે તસ્માં રુત્થી જહ જરસસ ॥ ૧૭૫ ॥

પદેણ કારણેણ, દુ સમ્માદિદ્ધી અવંધગો મણિદો ।

આસવખાવામાધે જુ પચ્ચયા ચંધગા મણિદા ॥ ૧૭૬ ॥

જે સર્વ પૂર્વનિબદ્ધ પ્રત્યય વર્તતા સુદૃષ્ટિને,
 હિપથોગને પ્રાથોમ્ય બંધન કર્મભાવ વડે કરે. ૧૭૩.
 અણુભોગ્ય બની હિપભોગ્ય જે રીત ધાય તે રીત બાંધતા,
 જ્ઞાનાવસ્થુ કત્યાદિ કર્મો સપ્ત-અષ્ટ. પ્રકારનો. ૧૭૪.
 સૈતા વિશે તે નિરુપભોગ્ય જ, બાળ સી બ્યમ પુરુષને;
 હિપભોગ્ય બનતાં તેહ બાંધે, યુવતી જેમ પુરુષને. ૧૭૫.
 આ કારણે સમ્યક્ત્વસંયુત છવ અણુખંધક કહ્યા,
 આશ્રવભાવઅભાવમાં નહિ પ્રત્યયો બંધક કહ્યા. ૧૭૬.

અર્થ—સમગ્રદલિને બધા પૂર્વે બધોગેલા પ્રત્યયો (ક્રમ આસરે) સત્તાફે મોળુંદ છે તેઓ ઉપયોગના પ્રયોગ અનુસાર, કર્મભાવ વડે (નામાદિકે વડે) નવો બધ કરે છે. તે પ્રત્યયો, નિરુપભોગ્ય રહીને પછી જે રીતે ઉપભોગ્ય થાય છે તે રીતે, જ્ઞાનાવગણાદિ ભાવે સાર્વજનિક પ્રકારના યથેલાં એવાં કર્મોને બાધે છે. સત્તાઅવરથામાં તેઓ નિરુપભોગ્ય છે અર્થાત્ ભોગવવાયોગ્ય નથી—જેમ જગતમા બાળ સ્ત્રી પુરુષને નિરુપભોગ્ય છે તેમ, તેઓ ઉપભોગ્ય અર્થાત્ ભોગવવાયોગ્ય થતા બધન કરે છે—જેમ તરણ સ્ત્રી પુરુષને બાધે છે તેમ આ કાગણી સમગ્રદલિને અનધક કહો છે, કાગણી કે આસવભાવના અભાવમા પ્રત્યયોને (કર્મના) બધક કહ્યા નથી.

રાગો દોસો મોહો ય આસવા જતિ સમ્પદિદિસસ ।

જગ્મા આસવભાવેણ વિના હેદૂ જ પચયા હેતિ ॥૧૭૭॥

હેદૂ ચદુચિયપ્પો અદુચિયપ્પસ કારણ મણિદ ।

તેસિ પિ ય રાગાદી તેસિમભાવે જ વજ્જન્તિ ॥ ૧૭૮ ॥

નહિ રાગદ્વેષ, ન મોહ—એ આસ-૧ નથી યુ-દિતે,

તેથી જ આસ-૧ભાવ વિષ્ણુ નહિ મન-૧ હેતુ બને, ૧૭૭

હેતુ ચતુર્વિ-૧ અજવિધ દુર્ભોતણ કાસ્ય કહ્યા,

તેનાય રાગાદિક કહ્યા, રાગાદિ નહિ ત્યા બંધ ના ૧૭૮

અર્થ—રાગ, દ્વેષ અને મોહ—એ આસવા સમ્પન્ન-દિતે

: ૧૩૩ :

નથી તેથી આસ્રવભાવ વિના દ્રવ્યપ્રત્યયો કર્મબધનાં કારણ
યતા નથી.

(મિથ્યાત્વાદિ) આગ પ્રકારના હેતુઓ આઠ પ્રકારનાં કર્મોનાં
કારણ કહેવામા આવ્યા છે, અને તેમને પણ (છવ્વના) રાગાદિ
ભાવો કારણ છે, તેથી રાગાદિ ભાવોના અભાવમાં કર્મ બધાતા
નથી. (માટે સમ્યક્દષ્ટિને બધ નથી)

જદ પુરિસેનાહારો ગદિદો પરિણમદિ સો અણેયચિંહં ।

મંસવસારુહિરાદી ભાવે હરગિગસંજુતો ॥ ૧૭૯ ॥

તદ્દ પાણિસ્સ દુ પુબ્બં જે વદ્ધા પચ્ચયા વહુચ્ચિયપ્પં ।

વજ્જંતે કમ્મં તે ણયપરિહીણા દુ તે જીવા ॥ ૧૮૦ ॥

પુરે પ્રહ્લદ અહાર ને, ઉપશિતે સયોગ તે
અદ્વિતિય માસ, તસા અને અનિર્વાહિ ભાવ પરિજન, ૧૯૮
તથા જ્ઞાનીને પદ્ય પ્રત્યે ને પૂર્વકાગ્નિમદ તે
અદ્વિતિય બારે કર્મ, જે હવ શુદ્ધનમપરિવૃત્ત મને ૧૮૦

અર્થ :—લેખ પુનઃ વડે પ્રારોધે ને અદાર તે ઉપશિત
સમુક્ત થશે થોડા અનેક પ્રગરે માસ વસા સધિઃ આદિ ભાવા
રૂપે પરિવર્તે છે તેમ જાનીને રૂર્ષિ બધારે ॥ જે દ્રવ્યાસરે છે
તો ૧૬ પ્રગત્તા કર્મ બાધે છે—એવા હવા શુદ્ધનપથી અનુત
થશે ॥ કે (જાનો શુદ્ધનપથી અનુત થાય તો તોરે કર્મ નધા ૧૬)

संवर अधिधार

उवओगे उवओगे कोहादिसु गत्थि को' वि उवओगे ।
 कोहो कोहे चैव हि उवओगे गत्थिं खलु कोहो ॥१८१॥
 अट्ठयिप्पे कम्मे णोकम्मे चावि गत्थि उवओगे ।
 उवओगम्पि य कम्मं णोकम्मं, चावि णो अत्थि ॥१८२॥
 एयं तु अविचरीदं णाणं जइया दु होदि जीवस्स ।
 चइया ण किंचि कुव्वदि भावं उवओगमुद्धप्पा ॥ १८३ ॥

1341-1342

१८१. १८२.

—

ક્રિયાચરિત્ર નાદિ કાવ્યકાન્ડ

THE
GUILD

शुभं भवति । शुभं भवति । शुभं भवति ।

THE

THE
JULY 1951

1994

इपथागोरा

10

100

128

व. पा. उ. वा. अ. द. म.

100%

512 ... P. 118

2017

३. विभागाध्यक्ष, विभागाध्यक्ष, विभागाध्यक्ष

10/16/15

उपयोगिता। नमः।

10. **Upp - 0.1**

1970-71

नवम् १९५५

आ. व. प. २८१८

陳其南

1551

7.4.2.1.1

1

જીવતે માય છે, ત્યારે તે ઉપયોગસ્વરૂપ

અન્ય કશું પણ બાવતે કરતો નથી.

શુદ્ધાત્મા ઉપયોગ સિવાય

જે કળયમગિતવિયં પિ કળયમાવ ન તેં પરિચ્છયદિ ।

તે કલ્પમોદયતવિદો ન જહદિ જાણી દુ જાણિત્ત ॥૧૮૪॥

અર્થ એવું જાણદિ જાણી અજ્ઞાણી મુજાદિ રાયમેવાદં ।

અજ્ઞાણતયોચ્છણ્ણો આદમહાવં અયાણંતો ॥ ૧૮૫ ॥

અર્થ અજ્ઞિતત્વ મુવર્ણ પલ્લ નિજ સ્વર્ણભાવ નહિ તજે,

તથા કમંદિદયે તત્ત પલ્લ જ્ઞાની ન જ્ઞાનીપલ્લ તજે,

જીવ જ્ઞાની બલે આમ, પલ્લ અજ્ઞાની રાય જ જીવ બલે, ૧૮૬.

આત્મસ્વભાવ-અજ્ઞાણ જે અજ્ઞાનતમ-આત્માદને

: ૧૪૪ :

— ૬ —

નિર્ગુરો અધિકાર

૧૪૪૦૮૪૪

ઉવમૌગમિદિયેહિં દબ્યાણમચેદ્દુષાણમિદરાણં ।

જં કુણદિ સમ્મવિહી તં સવ્વ ણિજ્જરણિમિત્તં ॥ ૧૧૩ ॥
એતન અચેતન દબ્યતેા ઉપભોગ ધદિયેા વડે
ને ને કરે સુદહિ તે સૌ નિર્ગુરોડારસેા બને. ૧૮૩.

અર્થ:—સમગ્રહિ બ્રહ્મ ને ધદિયેા વડે અચેતન તથા ચેતન
દબ્યોતેા ઉપભોગ કરે છે તે સર્વ નિર્ગુરુનું નિમિત્ત છે.

૧૪૫ :
 દેવે, સુવસુંજતે, નિયમા જોયદિ સુદ; ચ. દુઃસ્વં, વા ।
 તે પુહદુસ્વમુદિણં વેદદિ અહ. નિજરં જાદિ ॥ ૧૯૪ ॥
 વસ્તુતલે ઉપભોગ નિશ્ચય સુખ વા. દુઃખ થાય છે,
 એ ઉદિત સુખદુઃખ ભોગવે પછી નિશ્ચય થઈ જાય છે.

અર્થ :—વસ્તુ ભોગવવામાં આવતા, સુખ અથવા દુઃખ નિ.
 વમથી ઉત્પન્ન થાય છે. ઉદય થયેલા અર્થાત્ ઉત્પન્ન થયેલા તે
 સુખદુ ખર્ચે વેદ છે. —અનુભવે છે, પછી તે (સુખદુ ખર્ચે આવે)
 નિર્ભયો જાય છે.

જહ વિસમુવસુંજતો વેજ્જો પુરિસો ન મરણસુવયાદિ ।
 પુગલકમ્મસ્સુદયં તહ મુંજદિ ણેવ વજ્જણ નાણી ॥ ૧૯૫ ॥

==૧૪૬==

અયમ એરના ઉપભોગથી પણ વેધ જન મરતો નથી,
તયમ કર્મહિયો ભોગવે પણ સ્નાની બધાતો નથી. ૧૮૫

અર્થ:--જેમ વેધ પુરુષ વિપતે ભોગવતો અર્થાત્ ખાતો
છતો મગજ પામતો નથી, તેમ ઘાની પુરુષવધર્મના ઉદયને ભોગવે
છે તોપણ બધાતો નથી.

જહ મજ્જં પિરમાણે અરદિમાયેણ મજ્જદિ જ પુરિમો ।

દલ્લુરયોને અરદો જાણી પિ જ ષજ્જદિ તરેર ॥ ૧૯૬ ॥

અયમ અસતિભાવે મધ પીતાં મત્ત જન બનતો નથી,
દ્રવ્યોપભોગ વિષે અસત સ્નાનીય બધાતો નથી. ૧૮૬.

અર્થ:--જેમ દાર્દ પુરુષ મદિગતે અતિભાવે (અપ્રાનિયો)

१४७ :

पीतो यद्वा भूत यतो नथी, तेनी न रीते मानी पश्य दृव्यना
 विप्लोग प्रत्ये अतः (अर्थात् वेराज्यभावे) वर्ततो यद्वा
 (अनेधो) न्यभातो नथी.

सेवतो वि ण सेवइ असेवमाणोवि सेवगो कोइ ।
 पणरणचेडा कस्स वि ण य पायरणोचि सो होइ ॥१५७॥
 सेवे छाता नहि सेवतो, अणसेवतो सेवक भने,
 प्रदरेणतण्णी शिवा इहे पण्ण प्रादरेण न्यम नहि इहे.

अर्थः—आह तो विषयेने सेवतो छातां नथी सेवतो अने
 आह नहि सेवतो छातां सेवनाशे छे—अने आह पुरुषने

*अनरुण = आर्ष.

૧૮૧૨૬૨૬ : ૧૪ ૧ ૧ : ૧૫૨ :

દુયંભાં અપદભૂત દ્રવ્યભાવો છાડીને ઘાટ તું યથા,
સ્થિરં, નિયતં, એક જ ભાવ જેહુ સ્વભાવરૂપે ઉપસત્ય આ.

અર્થ :—આત્માર્થ અપદભૂત દ્રવ્ય-ભાવાને છાડીને નિશ્ચિત,
સ્થિર, એક આ (પ્રત્યક્ષ અનુભવગોચર) ભાવને—કે જે (આ-
ત્માના) દ્રવ્યભાવરૂપે અનુભવાય છે તેને—(હે ભગ્ન !) જેવા છે
તેવા ઘાટી કર (ને તારું પદ છે).

આમિનિયોહિયમુદોધિમળકેવલં ચ તં હોદિ એકમેવ પદં ।
સોઃસો પરમદ્વો જે અદ્વિતું ણિવ્યુદિ જાદિ ॥ ૨૦૪ ॥
અતિ, સૂત્ર, અવધિ, મન, કેવલ તેહુ પદ એક જ ખરે, જે
આ જ્ઞાનપદ પરમાર્થ છે. જે પામી હવ મુક્તિ લાહે. ૨૦૪.

અર્થ :—ગતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અર્વાધિજ્ઞાન, મમ-પરિચિત્તાન અત્રે કેવળજ્ઞાન—તે એક જ પદ છે (કાગ્ન્ય કે જ્ઞાનના સર્વ બેદો જ્ઞાન જ છે) : તે આ-પરમાર્થ છે (૧-સુદ્ધનયના વિષયભૂત જ્ઞાનસામાન્ય જ આ, પરમાર્થ છે) કે જ્ઞેતે-પામીતે આત્મા નિર્વાણીતે પ્રાપ્ત થાય છે.

જ્ઞાનગુણેણ વિહીના એયં તુ પરંબ્રહ્મ વિન્ન લક્ષ્ણં ।
તં ગિણ્ઢ ણિયદમેદં જદિ દચ્છસિ કમ્પપરિમેક્કહં । ૨૦૫ ॥

થાહુ લોક જ્ઞાનગુણે સહિત આ પદ નહિ પામી શકે ;
કે ! અહુલ્લ કરે તું નિયત આ, જ્ઞે કમ્પભાસેચ્છા તને. ૨૦૫

અર્થ :—જ્ઞાનગુણથી સહિત ધર્મોપ લોક (ધર્મો પ્રકાશના

કર્મ કરવા છતાં આ જ્ઞાનસ્વરૂપ પદને પામતા નથી, માટે હે ભગ્વન ! જો તું કર્મથી સર્વથા મુક્ત થવા ઇચ્છતો હો તો નિવૃત્ત એવા આને (જ્ઞાનને) મહત્વ કર.

एदस्मि रदो णिचं सतुद्रो होहि णिचमेदस्मि ।

एदेण होहि तित्तो होहदि सुव उत्तम सोख ॥ २०६ ॥

આમાં સગા પ્રીતિવંત બન, આમાં સદા સંતુષ્ટ ને આનાથી બન તું હૃદય, દુબને મુખ આણે ! ઉત્તમ થશે ૨૦૬.

અર્થ:—(હે ભગ્વન પ્રાણી !) તું આર્માં (-જ્ઞાનમાં) નિત્ય રત અર્થાત્ પ્રીતિવાળો થા, આમાં નિત્ય સંતુષ્ટ થા અને આનાથી હૃદય થા, (આમ કરવાથી) તને ઉત્તમ મુખ થશે

:- ૧૫૫ :-

કોળામ મળિજ્જા બુહો પરદબ્બં મમ હમં હવદિ દબ્બં ।
 અપ્પાણમપ્પણો પરિગઠં તુ ણિયદં વિયાણંતો ॥ ૨૦૭ ॥
 ‘પરદબ્બ આ મુજ દબ્બ’ એવું કાણુ જ્ઞાની કહુ અરે !
 નિજ આત્મને નિજનો પરિગ્રહ બાણતો એ નિશ્ચયે ? ૨૦૭.

અર્થ:- પોતાના આત્માને જ નિયમથી પોતાનો પરિગ્રહ
 બાણતો થકા કયો જ્ઞાની એમ કહે કે આ પરદબ્બ માત્રુ દબ્બ છે ?
 મજ્જં પરિગ્રહો જઈ તદો અહમજીવદં તુ ગચ્છેજ્જ ।
 ણાદેવ અહં જહ્મા તહ્મા જ પરિગ્રહો મજ્જ ॥ ૨૦૮ ॥

પરિગ્રહ કદી મારો બને તો હું અણ્ણ બનું ખરે,
 હું તો ખરે જ્ઞાતા જ, તેથી નહિ પરિગ્રહ મુજ બને. ૨૦૮.

પમાદિંદુ દુ યિવિદે સન્ને માવે ય ણિન્દદે ણાણી ।
 જાણગમાવો ણિંયદો બીરાણ્યો દુ સન્વંત્ય ॥ ૨૧૪ ॥
 એ આદિ વિધવિધ ભાવ બુદ્ધિશાની ન બુદ્ધ સર્વને;

અર્થ—ધર્માદિક અનેક પ્રકારના અર્થ ભાવાને ય ની બુદ્ધિથી સર્વે (મધોર્મા) નિગમન એવા તે નિશ્ચિત ગાપકમાન ન છે
 હ્રસ્વણોદયયોગો ત્રિયોગતુલ્લિપ્તે તસ્મ સો ણિચે ।

ત્રિસ્વામનાગયસ્સ ય હ્રદયસ્સ ણ કુલ્લપ ણાણી ॥ ૨૧૫ ॥
 હ્રિપત્ત હ્રદયેન્ના ભોમ નિત્ય વિયોગભાવે યાનીને,
 તે ભાવી હ્રોદયતણી દાંધાને નહિ યાની હે. ૨૧૫.

અર્થ:—જે ઉત્પન્ન (અર્થાત્ વર્તમાન કાળના) ઉદયનો ભાગ તે જ્ઞાનીને સદા વિયોગશુદ્ધિએ હોય છે અને આગામી (અર્થાત્ ભવિષ્ય કાળના) ઉદયની જ્ઞાની વાંછા કરતો નથી.

જો વેદદિ-વેદિજ્ઞદિ સમગ્ર સમગ્ર વિષ્ણુસદે ઉભયં ।
તે જાણનાં હું જાણી ઉભયંપિ ન કંતવ્ય કયાવિ ॥૨૧૬॥

—એ જ્ઞાણનો જ્ઞાની કદાપિ ન ઉભયની કાંક્ષા કરે. ૨૧૬.

અર્થ:—જે ભાવ વેદ છે (અર્થાત્ વેદકભાવ) અને જે વિવેકાય છે (અર્થાત્ વેદભાવ) તે બંને ભાવો સમયે સમયે

૨૧૨ :

વિનાય પામે છે—એતુ બાજુનાર જાની તે બંદે આવેને પ્રદાપિ
વાહતો નથી

વધુનપોગણિમિતે અજ્ઞાનસાળોદરુ જાણિમ્મસ ।

સસારદેહરિસરુ બેવ ઉપ્પજ્જદે રાગો ॥ ૨૧૭ ॥

સસારદેહસ બધી તે બધેપબેગાનિમિત લે,

તે સર્વ અભ્યવસાનકૃદે રાગ થાવ ન જાનીને. ૨૧૭

અર્થ:—બંધ એને ઉપસેજના નિમિત એવા અભ્યવસાનકૃદી

એને દેહસ બધી અભ્યવસાનના ઉદ્ભવ જાનીને ગત ઉપજ્જને બંધ નથી

જાણી રાગપ્પજ્જો સજ્જદરુગુ વમ્મમન્સગદો ।

જો ક્ષિપ્પદિ રગપ્પ દુ વપ્પમન્સે તદ્દા વગ્ગયં ॥૨૧૮॥

અબ્બાળી પુણ રત્નો સવ્વદંબેસુ કમ્મમજ્જગદો ।
લિપ્પદિ કમ્મરણ્ણ ટુ કદ્દમમજ્જે જહા લોદં ॥ ૨૧૬ ॥

છા સર્વ દ્રવ્યે સગવજ્જ સ્થાની કર્મની મધ્યમાં,
પણ રજ થકી લેપાય નહિ; બ્યમ દનક કર્મમયમાં, ૨૧૮.
પણ સર્વ દ્રવ્યે સગસીસિ અણ્ણાની કર્મની મધ્યમાં,
તે કર્મરેજ લેપાય છે, બ્યમ લોહ કર્મમયમાં, ૨૧૮.

અર્થ:—સ્થાની કે જે મર્વ દ્રવ્યો પ્રત્યે ગગ છોડનારો છે
તે કર્મ મધ્યે રહેતો હોય તોપણ કર્મરેખી ગ્રંથી લેપાતો નથી-
જેમ સોતું નદવ મધ્યે ગરુડુ હોય તોપણ લેપાતું નથી તેમ
અને અણ્ણાની કે જે મર્વ દ્રવ્યો પ્રત્યે ગગી છે તે કર્મ મધ્યે ગ્રહો

यथा इहं दृश्यते तथा ३ अत्र नोपा ३ भाव भवो ३ य
येषाम् ३ (अर्थात् तेन भव भवो ३) तेन

भुवंतस्म वि यिविदे सतिताचितमिस्मिण दृश्ये ।

सत्तस्म सेदभागे णपि सत्तदि किं ह्यो कां ॥ २२० ॥

उर णानिस्स वि यिविदे सतिताचितमिस्मिण दृश्ये ।

भुवंतस्स वि णापं ण सत्तमग्गाणद जेदु ॥ २२१ ॥

जइया स एर मंभो सेदसदायं तयं पजदिदुण ।

गन्तेज्ज पिण्डभायं तइया गुरुण पजदे ॥ २२२ ॥

तद् पाणी चिह्नं ज्ञेया पाणसहायं तयं पञ्चिदृण ।
अण्णाणेण परिणदो तंज्ञया अण्णाणदं गच्छे ॥ २२३ ॥

अथ शब्द विविध सचित्त, मिश्र, अचित्त द्रव्यो लोकावे,
पक्ष शब्दता शुक्लत्वे नहि दृश्ये इहं कुरी शक्तिः २२०.
त्यम ज्ञानी विविध सचित्त, मिश्र, अचित्त द्रव्यो लोकावे,
पक्ष ज्ञान ज्ञानीतत्त्वं नहि अज्ञान इहं कुरी शक्तिः २२१.
न्याहे स्वयं ते शब्द स्वतस्वत्वाव निजता छादिने,

पक्ष स्वयं दृष्टत्वं, त्याहे छादता शुक्लत्वेन; २२२.
त्यम ज्ञानी पक्ष न्याहे स्वयं निज छादी ज्ञानस्वत्वायने
अज्ञानत्वावे परित्यजे, अज्ञानता त्याहे लहे. २२३.

૨૩૬૬ :

અર્થ :- જેમ સખ અનેક પ્રકારના અગ્નિ, અગ્નિ અને
મિશ્ર દ્રવ્યોને બોમને છે. આમ તોપણ તેનું સ્વભાવ (કેલેક્ટીવ)
ફળ ફરી સમાવ નથી, તેમ જાની પણ અનેક પ્રકારના અગ્નિ
અગ્નિ અને મિશ્ર દ્રવ્યોને બોમને તોપણ તેનું જ્ઞાન (કેલેક્ટીવ)
અજ્ઞાન ફરી સમાવ નથી

બારે તે જ સખ (પેતિ) ને સ્વેત સ્વભાવને છોડીને
દુષ્કૃત્ત્વભાવને પામે (અર્થાત્ દુષ્કૃત્ત્વભાવે પિન્ધમે) ત્યારે સ્વભાવપણીને
છેડી (અર્થાત્ કાચા બને), તેની રીતે બંધેબ- જાની સ્વ
(પ્રેત) બારે તે જ્ઞાનસ્વભાવને છોડીને અજ્ઞાનરૂપે પિન્ધમે
ત્યારે અજ્ઞાનપણીને પામે

पुरिसो जह कोवि इह चित्तिणिमिचं तु सेवए रायं ।
 तो सोवि देइ राया विविहे भोए सुहुप्पाए ॥ २२४ ॥
 एमेव जीवपुरिसो कम्मरयं सेवए सुहणिमिचं ।
 तो सोवि देइ कम्मो विविहे भोए सुहुप्पाए ॥ २२५ ॥

जह पुण सो चिय पुरिसो चित्तिणिमिचं ण सेवए रायं
 तो सो ण देइ राया विविहे भोए सुहुप्पाए ॥ २२६ ॥
 एमेव सम्मदिही विसयत्थं सेवए ण कम्मरयं ।
 तो सो ण देइ कम्मो विविहे भोए सुहुप्पाए ॥ २२७ ॥

ભયમ જગતમાં હો પુરુષ કૃપિનિમિત્ત સેત્રે ભૂપતે,
 તો ભૂપ પેલું મુખજનક વિધવિધ ભોગ આપે પ્રદાનને; ૨૨૬
 ત્યમ દત્તકૃત્ય પછી કમરજનું મુખઅરધ સેવન કહે,
 તો કમર પેલું મુખજનક વિધવિધ ભોગ આપે દત્તને; ૨૨૭
 વળી તે જ નર ભયમ કૃપિ અર્ધ ભૂપતે ંવે નહિ,
 તો ભૂપ પછી મુખજનક વિધવિધ ભોગને આપે નહિ; ૨૨૮
 મુદ્દિને ત્યમ વિધાય અર્ધ કમરજસેવન નથી,
 તો કમર પેલું મુખજનક વિધવિધ ભોગને આપે નહિ; ૨૨૯.

અર્થ:-જેમ આ જગતમાં કામ પુરુષ આક્રિષ્ટા ભય
 યાગને મેંચે છે તો તે યાગ પણ તેને મુખ દિગ્દશ દુનાગ અનેક

પ્રકારના મોઝો આરે છે, તેમ જ રાતે
અંતઃગતે એકે છે તો તે કઈ પણ તેરે સખ બધા
અંગેક પ્રકારના બોર્જો આરે છે સખ, ઉત્તમ કરનારા

વળા નેમ તે જ પ્રથમ ગાદિયા બાજે રાગાતે નામો
સેવતો તો તે રામ પામ્ય તેરે સખ ઉત્તમ કરનારા બોર્જો પ્રકારના
બોર્જો નામો આપતો તેમ જ રાતે સખ વહિ સિવા બધા કઈ
રજરે નમી મેવતો તો (અર્થાત્ તેમજ) ન કઈ પણ નોત સખ
ઉત્તમ કરનારા બોર્જો પ્રકાર નામો આપતો.

સમ્મવિહો જીરા નિસરામો હેતિ નિશમમા તેમજ ।
ગાપમયનિવ્વદુતા ગમ્મા તમ્મા નિરસમમા ॥ ૬૨૮ ॥

કરે છે, તે વત્સલભાવમુગ્ધ (વસનભાવ અદિત) સમ્યદિ
ભૂતુવા

વિજ્ઞારહમાસ્તો મળોરહપદેસુ મમર જો વેદા ।

સો જિગણાવહારી સમ્પ્રાદિદી મુળેયજ્ઞો ॥ ૨૩૬ ॥

ચિન્મૂર્તિ મન-રથપદ્યમાં વિધારથાદૃઢ સૂમતે,
તે જિનજ્ઞાનત્રભાનકરે મમકિતદણિ ભાષ્યેલો, ૨૩૬.

અર્થ:- જે ચેતનિતા વિદ્યારૂપી રથમાં આરૂઢ થયો થયો
(અર્થો થયો) મનરૂપી ગચ-પંથમાં (અર્થોત્ત ગાનરૂપી જે ગચને
આનવાતો માર્ગ નેશા) બ્રમહુ કરે છે, તે જિનેશ્વરના ઝાનની
પ્રભાવના કળીરો અગ્નિદણિ ભાષ્યેલો.

अथ अधिकारः

अहं नाम को वि पुरिसो नेहभक्तो दु रेणुबहुलम्भि ।
ठाणम्भि, ठान्दूण य करेइ सत्येहि वायामं ॥ २३७ ॥
अिदत्रि भिददि य तथा तालीतलकयलिवसपिंडीओ ।
सचिचाचिचाण करेइ दब्बाणमुचघायें ॥ २३८ ॥
उचघाय कुव्वतस्स तस्स पाणाचिहेहि मरणेहि ।
णिअयदो चित्तज्ज हु किंपचयगो दु रयवधो ॥ २३९ ॥

જો સો દુ જેઠભાવો તણિ જરે તેજ તરસ રમ્યંધો ।

જિચ્છયદો જિણેયં જ કાયચેદ્વાહિ સેસાહિ ॥ ૨૪૦ ॥

एवं मिच्छादिद्वी बहंतो गदुचिदासु चिदासु ।

रायार्ह लवभोगे पुष्पंतो लिप्पद् रयेण ॥ २४१ ॥

બેવી રીતે ડો પુરુષ પાતે તેવનું મહિન કરી, ૨૩૭

વ્યાયામ કરતો રાગ્રધી બહુ રમભર્યાં સ્થાને રહી; અને

વળી તાડ, કદળી, વાંસ અહિં છિન્નભિન્ન કરે અને ૨૩૮.

ઉપઘાત તેહ સચિત તેમ અગ્નિન દ્રવ્ય તણે કરે. ૨૩૯.

બહુ જાતનાં કરેણે વડે ઉપઘાત કરતા તેહને, ૨૪૦.

નિશ્ચય થકી ચિત્તન કરે, રમભર્યાં ધાય મું કરણે ? ૨૪૧.

એમ બાલ્યુ નિશ્ચય થકી—ચીકણાક જે તે નરે વિષે
, રજામ વડાસ્થ તે જ છે નહિ કાયચેલા' શેષ જે. ૨૪૦.
શેષાં વિવિધમાં વર્તતા એ રીત' મિથ્યાદષ્ટિ જે,
ઉપયોગમાં સગાદિ કરતો રજ' થકી લેવાય તે. ૨૪૧

અર્થ.—જેની રીતે—કાર્ધ પુરવ (પોતાના પગ અર્થાત્
પોતાના શરીર પગ) તેલ આદિ ગ્નિન્ધ પદાર્થ નર્જાનને ઓ
મડુ ગજવાળી (પૂળવાળી) જગમા રહીને સસ્તો રહે બધામાં
કરે છે, અને તાડ, તમાન, ફળ, વાસ, અંગોક વગેરે દુષ્ટોને છોડે
કે, બેઠે છે, સચિત તથા અચિત ૬ યોગો ઉપવાત (નાશ) કરે
છે, એ રીતે નાના પ્રકારના ડગ્લો રહે ઉપવાત ગતા તે પુરવને

૨૨૨૨૨

વધી વાડ, કદળી, વાંસ આદિ દ્વિચલિત દેહિ અને
 ઉપચાર તેહ સચિત તેમ અચિત દ્રવ્ય તથા કંડે, ૨૨૩
 બહુ જાતનાં કરેણે ૪૩ ઉપચાર કરેના તેમને,
 નિશ્ચય થકી ચિતન કરેલ સ્વસ્થ નહિ બું કરેણે? ૨૨૪
 એમ જાણે નિશ્ચય થકી-ચીકણાં એ તે નર વિગે
 સ્વસ્થ કરેણે તે જ છે, નહિ દાયકેણે એ ૨૨૫

થોડા નિશ્ચય વર્તે-એ રીત અમ્યદ્વિ એ, ૨૨૫
 સોગાદિ ઉપચારે ન કરેણે સ્વસ્થ નરુ સુપ્રાંય તે, ૨૨૬

પદાર્થને દર કરવામાં આવતાં, બહુ રંજવાળી જગ્યામાં
 જો વડે બ્યાપામ કરે છે, અને તોડ, તમાલ, કેળ, વાંસ, બરોડા
 વગેરે વૃક્ષોને છેદે છે, બેઠે છે, સ્થિત, તથા અચિત દ્રવ્યોનો ઉપ-
 ધાન કરે છે; એ રીતે નાના પ્રકારનાં કરેલો વડે ઉપધાત કરતા
 તે પુરુષને રંજનો બંધ ખરેખર ક્યા કરેલું નથી થતો તે નિશ્ચયથી
 વિચારો. તે પુરુષમાં જે તેલ આદિનો ચીકણભાવ હોય તેનાથી
 તેને રંજનો બંધ યાંય છે એમ નિશ્ચયથી બાંધવું, શેષ કાંચા
 ચોષ્ટાઓથી નથી થતો. (માટે તે પુરુષમાં ચીકણનો અભાવના
 કારણે જ તેને રંજ ચોટતી નથી). એવી રીતે—બહુ પ્રકારના
 ચોગોમાં ક્ષતિ સંભવદષ્ટિ ઉપયોગમાં ચોગાદિકને નહિ-કરતો થક
 રંજથી લેપાતો નથી.

(હે ભાઈ! પણ જુવા અને મારે કે એમ જે તું માને છે તે તારું અચાનક છે) જુવાનું મગજ એ યુગ્મર્મના દાવધી થાય કે એમ નિબધરોએ મુ છે પણ જુવા તારું માયુગ્મર્મ તો દગત નથી, તો તેમણે તારું મગજ મ્હરિને મુ ,

જો મગ્ગાદિ જીવેમિં ચ જીવિજ્ઞામિં ચ પરેદિ સત્તેદિ ।
સો મૃદો અણાળી જાણી एवો दु विचरीदो ॥ ૨૫૦ ॥

જે માનતો-હું જિનાડું ને પર જન જિનાડું મુજને,
તે મૂડ છે, અસાની છે, વિપરીત એધા સાની છે ૨૫૦

અર્થ —જે જીવ એમ માને છે કે કે પણ જુવાને નિચાડે
મુ અને પણ જુવા અને નિચાડે કે તે મૂડ (ખોલી) છે અસાની

ઠે, અને આનાથી વિપરીત (અર્થાત્ જે આતુ નથી માનેતા
આનાથી બેનડુ માને ઠે) તે જાની છે

આઝઢયેણ જીવદિ જીવો એવં મળંતિ સઘ્વણૂ ।

આહં ચ ન દેસિ તુમં કહં તણ જીવિયં કયં તેસિ ॥૨૫૧॥

આઝઢયેણ જીવદિ જીવો એવ મળંતિ સઘ્વણૂ ।

આતુ ચ ન દિતિ તુહં કહં નુ તે જીવિય કય તેહિ ॥૨૫૨॥

છે આયુજિયે જીવન જીવનું એમ સર્વજ્ઞે કહ્યું,

આયુ તો દેતો નથી, તે જીવન ક્યમ તેનું કયું ? ૨૫૧

આયુજિદયે જીવન જીવનું એમ સર્વજ્ઞે કહ્યું,

આયુ તુજ દેતા નથી, તો જીવન ક્યમ તારું કયું ? ૨૫૨

અર્થ—હવે આયુર્ભના ઉદરથી હવે ૬ એમ અર્ચક
 મહે છે તુ પર હોયને આયુર્કર્મ તો દેના નથી તા (હુ જાહ)
 તે તેમનુ દર્શિત (હવે) કઈ રીતે મુર્ત ?

હવે આયુર્કર્મના ઉદરથી હવે છે એમ અર્ચક તા મદ હ
 પર હવે તને આયુર્કર્મ તો દેના નથી તે (દે ભાગ) નમ
 વરુ દર્શિત મ્મ રીતે મુર્ત ?

જો અપ્પાયા દુ મપ્પાદિ દુમિત્તદુમિદે કરંપિ સત્તેતિ ।
 સો મૂલો અપ્પાણી વાણી પ્તો દુ મિત્તો ॥ ૨૫૩ ॥

ને માનતો—મુજથી દુખીમુખી મુ દુ પર હવેને,
 તે મુ છે, અસાની છે, વિપરીત એથી જ્ઞાની છે. ૨૫૩

અર્થઃ—જે એમ માને છે કે મારા પોતાથી હું (પર)
જીવેને હું બી-મુખી કરું છું, તે મૂઠ (-મોઢી) છે, અમાની છે,
અને આનાથી વિપરીત તે માની છે

કમ્મોદણ્ જીવા દુક્ખિલ્લદસુહિદા હવંતિ જદિ સન્વે ।
કમ્મં ચ ન દેસિં સુમં દુક્ખિલ્લદસુહિદા કહં કયા તે ॥૨૫૪॥

કમ્મોદણ્ જીવા દુક્ખિલ્લદસુહિદા હવંતિ જદિ સન્વે । -
કમ્મં ચ ન દિત્તિં સુહં કદોસિ કહં દુઃસ્વદો તેહિં ॥૨૫૫॥

કમ્મોદણ્ જીવા દુક્ખિલ્લદસુહિદા હવંતિ જદિ સન્વે । -
કમ્મં ચ ન દિત્તિં સુહ કહં તં સુહિદો કદો તેહિં ॥૨૫૬॥

જ્યાં કર્મકૃદયે જન સર્વે દુઃખિન તેમ મુખી થયા,
તું કર્મ તો દેતો નથી, તેં કેમ દુઃખિત-મુખી કર્યો ? રમક

જ્યાં કર્મકૃદયે જન સર્વે દુઃખિન તેમ મુખી બને,
તે કર્મ છુટ્ટ હતા નથી, તો દુઃખિન કેમ કર્યો તમે ? રમક

જ્યાં કર્મકૃદયે જન સર્વે દુઃખિન તેમ મુખી બને,
તે કર્મ છુટ્ટ હતા નથી, તો મુખિન કેમ કર્યો તમે ? રમક

અર્થ.—જો સર્વે જો કર્મના ઉદયથી મુખી મુખી થાયા
હે, અને હુ નેમને કર્મ તો દેતો નથી, તો (હે બાઈ!) તે
તેમને મુખી મુખી કય રીતે થ્યાં ?

જો સર્વે જો કર્મના ઉદયથી મુખી-મુખી થાય હે, અને

: ૧૮૨ :

તેઓ તને કર્મ તો દેતા નથી, તો (હે બાઈ !) નેમણે તને કુખી
કર્મ રીતે કર્યો ?

જો સર્વે જીવો કર્મના ઉદયથી કુખી-સુખી થાય છે, અને
તેઓ તને કર્મ તો દેતા નથી, તો (હે બાઈ !) તેમણે પ્રતે
સુખી કર્મ રીતે કર્યો ?

જો મરદ જો ય દુહિદો જાયદિ સ્મોદયેણ સો, સર્વો !
તહાં દુ મારિદો દે દુહાવિદો ચેદિ ન હુ મિન્છા ॥૨૫૭॥
જો ન મરદિ ન ય દુહિદો સોચિ ય સ્મોદયેણ ચેવ સહુ !
તહા ન મારિદો જો દુહાવિદો ચેદિ ન હુ મિન્છા ॥૨૫૮॥

મસ્તો અને જે દુઃખી થતો—સૌ કર્મના ઉદ્દયે બને,
તેથી 'હલ્લો મેં, દુઃખી કર્યો'—તુજ મત રું નહિ મિથ્યા ખરે?
વર્ગી નવં મરે, નવ દુઃખી બને, તે કર્મના ઉદ્દયે ખરે,
'મેં નવ હલ્લો, નવ દુઃખી કર્યો'—તુજ મત રું નહિ મિથ્યા ખરે?

અર્થ:—જે મરે તે અને જે દુખી થાત છે તે મૌ કર્મના
ઉદ્દયથી થાત છે, તેથી 'મે માર્યો, મે દુખી કર્યો' એવો તારો
અભિપ્રાય રું ખરેખર મિથ્યા નથી ?

વળી જે નથી મરતો અને નથી દુખી થતો તે પણ ખરેખર
કર્મના ઉદ્દયથી જ થાત છે, તેથી 'મે ન માર્યો, મે ન દુખી
કર્યો' એવો તારો અભિપ્રાય રું, ખરેખર મિથ્યા નથી ?

एसा दु जा मई दे दुखिदसुहिदे करेमि सत्तेति ।

एसा दे सुदमई सुहासुहं वषण रुमं ॥ २५९ ॥

આ બુદ્ધિ જે તુજ-‘દુ ખિત પ્રેમ સુખી મરું હું જીવતે,’
તે મૂઠ મતિ તારી અરે ! શુભ અશુભ આથે કર્મને. ૨૫૯.

। અર્થ:—તારી જે આ બુદ્ધિ છે કે હું જીવેતે દુ ખી-સુખી
દરૂ છું, તે આ તારી મન બુદ્ધિ નર (મોહ-વગર બુદ્ધિ નર) ગુભા
શુભ કર્મને, આથે, કે-

दुखिदसुहिदे सत्ते करेमि जं एवमज्झसिदं ते ।
तं पावबंधगं वा पुष्पास्स व बंधग होदि ॥ २६० ॥

: ૧૮૪ :

મારેયિ જીવારેયિ ય સતે જં એવમગ્ધવસિદં તે ।

તં પાવરંયગં ચા પુણસ્સ ચ વંચગં દોદિ ॥ ૨૬૧ ॥

ફરેતો તું અધ્યવસાન—‘હું’ ખિત-મુખી કરું છું’ લ્યતે,
તે પાપનું’ બંધક અગર તો પુણ્યનું’ બંધક બને ૨૬૦.
ફરેતો તું અધ્યવસાન—‘આંદુ જિયાડું’ મું’ પર લ્યતે,
તે પાપનું’ બંધક અગર તો પુણ્યનું’ બંધક બને ૨૬૧

અર્થ:—‘તું’ લ્યોતે ‘હું’ ખી મુખી કરું છું’ આંદુ જે તારું
અધ્યવસાન, તે જ પાપનું’ બંધક અથવા પુણ્યનું’ બંધક થાય છે

‘જે પરિવૃત્તન મિથ્યા અભિપ્રાય સદિન દોષ (સ્વપરના

‘હું’ જીવોને મારુ હું અને જિવાડું છું’ આત્મ જે તારુ
અપરવસાન, તે જ પાપનું બંધક અથવા પુણ્યનું બંધક થાય છે.

અજ્ઞાવસિદ્ધેણ વંધો સત્તે મારેહ મા વ મારેહ ।

एसो बंधसमाप्तो जीवाणं विच्छयणयस्त ॥ २६२ ॥

મારો—ન મારો જીવને, છું બંધક અધ્યવસાનથી,
—આ જીવકેશ બંધો સક્ષેપ નિશ્ચયનય થકી. ૨૬૨.
એકેકના અભિપ્રાય સહિત હોય) અથવા વૈભાનિક હોય તે પઠિ-
ભ્રમન માટે અર્થ-વસાન સબ્દ વપરાય છે (મિથ્યા) નિશ્ચય
કરવો, (મિથ્યા) અભિપ્રાય કરવો—એવા અર્થમાં પણ તે
સબ્દ વપરાય છે.

ભયાં કર્મઉદ્દયે યત્ય સર્વે દુઃખિત તેમ મુખી-થતા,
તું કર્મ તો હતા નથી, તે કેમ દુઃખિત-મુખી કર્યાં ? ૨૫૪.

ભયાં કર્મઉદ્દયે યત્ય સર્વે દુઃખિત તેમ મુખી બને,
તો કર્મ તુજ હતા નથી, તો દુઃખિત કેમ કર્યો તને ? ૨૫૫.

ભયાં કર્મઉદ્દયે યત્ય મર્વે દુઃખિત તેમ મુખી બને,
તે કર્મ તુજ હતા નથી, તો મુખિત કેમ કર્યો તને ? ૨૫૬

અર્થ:-—જો સર્વ જીવો કર્મના ઉદયથી મુખી મુખી થાયા
હે, અને તુ તેમને કર્મ તો હતા નથી, તો (હે ભાર્ગવ) તે
તેમને મુખી મુખી કય રીતે કર્યાં ?

જો મર્વ જીવો કર્મના ઉદયથી મુખી-મુખી થાય હે, અને

નિશ્ચયથી મારો આત્મા જ જાન છે, મારો આત્મા જ દર્શન અને ધ્યાન છે, મારો આત્મા જ પ્રત્યાખ્યાન છે, મારો આત્મા જ સંવર અને યોગ (સમાધિ, ધ્યાન) છે.

જહ ફલિહમણી સુદો ન સયં પરિણમઇ રાયમાઈહિ ।
રંગિજ્જદિ અણેહિં દુ સો રત્તાદીહિં દબ્બેહિં ॥ ૨૭૮ ॥
एवं णाणी सुदो न सयं परिणमइ रायमाईहि ।
राइज्जदि अण्णेहिं दु सो रागादीहिं दोसेहिं ॥ २७९ ॥

અન્યમ સ્વદિગ્ધમણિ છે સુદ, રત્નરૂપે સ્વયં નહિ પરિણમે,
પણ અન્ય જે રત્નાદિ દબ્બે તે વડે રતો બને; ૨૭૮.

અર્થ—જેમ બધનથી બચાવેલા પ્રાણીઓ પુનઃ જન્મીને વિશાળ
 પ્રાણી બને પ્રાપ્તો નથી (અર્થાત્ બધથી બચેલા પ્રાણીઓ) તેમ
 જો કે જે બધોના વિશાળ પ્રાણીઓમાં પ્રાપ્તો નથી

જો કે જે પ્રાણીઓ યથાસ્થિતે તે પાત્ર વિશેષમાં ।

બધન મહા ને બધ તે નર બધઉદનથી દૂર, ॥ ૨૧૦ ॥

ત્યમ દુન પલ બધા તલુ ઉદન ની મુક્તિ બધે ૨૨૨

અર્થ—જેમ બધનથી બચાવેલા પ્રાણીઓમાં પ્રાપ્તો નથી ઉદને પ્રાપ્ત
 પ્રાપ્ત છે, તેમ જો બધોને ઉદને પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત છે

વંધાણં ચ સહાયં ત્રિયાણિઓ અપ્પણો સહાય ચ ।
 વંધેસુ જો ત્રિજ્જદિ'સો કમ્મવિમોરમ્બણં કુળઈ ॥૨૯૩॥
 અર્થે તથા જાણી સ્વભાવ, સ્વભાવ જાણી આત્મભને,
 જે બંધ માંડી વિરક્ત થાયે, કર્મમોક્ષ કરે અહીં ! ૨૯૩

અર્થ:—જ્ઞાના સ્વભાવને જાણે આત્માના સ્વભાવને જાણીને
 બંધે પ્રત્યે જે વિગ્રમ થાય કે, તે કર્મોથી મુક્ત થઈ

જીવો વંધે ચ તથા છિજ્જતિ સલક્ષણેઈ ત્રિયસઈ ।
 પણાહેદણણં ચ છિણ્ણા જાણતમાવણ્ણા ॥ ૨૯૪ ॥

:-૨૨૨૦:-

અવ અંચ બંને, નિયત નિઝ નિઝ લાક્ષણે ડહાય છે,
પ્રસાદીણી થકી હેદતાં બંને જુદા પડી અય છે ૨૨૨૧

અર્થ:-અવ તથા અંચ નિયત અવયવોભી (પોતપોતાના
નિધિન વસુભોભી) હેદાય છે પ્રસાદીણી હીણી વડે હેદયમા
આવતા તેઓ નાનાપણાને ધમે ઠે અર્થાત્ જુદા પડી અય છે

જીવો થયો ય તદા કિન્નંતિ સત્સરસર્ણેદિ ણિયર્ણદિ ।

વંચો છેષ્યન્ચો મુદ્ધો અપ્પા ય ધિત્તન્નો ॥ ૨૨૫ ॥

અવ અંચ ન્યાં હેદાય એ રીત નિયત નિઝ નિઝ લાક્ષણે,
ત્યાં હાડવો એ અંચને, અવ પ્રદબ્ધ ફરેલો મુદ્ધને. ૨૨૫

૨૨૨ :

અર્થ—એ રીતે જીવ અને બાંધ તેમના નિશ્ચિત સ્વલક્ષણોથી
હેદાન છે ત્યાં, બાંધને છેલ્લે અર્થોત્તર ઊડવો અને શુદ્ધ આત્માને
મહત્ત્વ દેવો.

કહ સો થિવ્વડ અપ્પા પળાણ સો ડ થિવ્વણ અપ્પા ।

જહ પળાણ મિહસો તહ પળાણવ થિત્તવ્વો ॥ ૨૧૬ ॥

એ જીવ કેમ મહાત્મ્ય ? જીવ મહાત્મ્ય છે પ્રજ્ઞા વડે,
પ્રજ્ઞાથી ન્યમ જ્યેષ્ઠ કર્થો ત્યમ મહત્ત્વ પણ પ્રજ્ઞા વડે રહેલું.

અર્થ—(શિષ્ય પૂછ છે કે—) તે (શુદ્ધ) આત્મા કઈ રીતે
મહત્ત્વ મેળવે ? (આત્મા અગમ્યન હિતરે આપે છે કે—) પ્રજ્ઞા વડે

૨૨૨૨ :

તે (૨૨૬) આત્મા અદામ પ્રસન્ન કે જેમ પ્રજા વડે ભિન્ન થયો
તેમ પ્રજા વડે ન અદામ કવચો

પણાપ ચિત્તવ્યો ઝો વેદા સો મદં તુ ણિચ્છયદો ।
અવસેમ્યા જે માગા તે મજ્જ પરેત્તિ ણાયવ્યા ॥ ૨૨૭ ॥
પ્રજાથી અદ્યો-નિશ્ચયે લે ચેતનારો તે ન હું
બાદી બવા લે ભાવ તે મી મન થકી પગ-માનુ ૨૬૭.

અર્થ :—પ્રજા વડે (અત્માને) એમ અદામ કરશે ૧—જે
ચેતનારો છે તે નિશ્ચયી ન હું, માનીના જે બ વેદા કે તે માગથી
પગ છે એમ નામનું

પળાપ યિત્તબો જો દદા સો અહં તુ ણિચ્છયદો ।
 અવસેસા જે ભાવા તે મજ્જ પરેત્તિ ણાયબ્બા ॥ ૨૧૮ ॥

પળાપ યિત્તબો જો ણાદા સો અહં તુ ણિચ્છયદો ।
 અવસેસા જે ભાવા તે મજ્જ પરેત્તિ ણાયબ્બા ॥ ૨૧૯ ॥

પ્રજ્ઞાથી પ્રહવો—નિશ્ચયે જે દુખનારો તે જ હું, ૨૧૮.
 બાકી બવા જે ભાવ તે સૌ મૈત્ર થકી પર-આણુવું. ૨૧૮.
 પ્રજ્ઞાથી પ્રહવો—નિશ્ચયે જે ભાવનારો તે જ હું,
 બાકી બવા જે ભાવ તે સૌ મૈત્ર થકી પર-આણુવું. ૨૧૮.

અર્થ :—પ્રજ્ઞા વડે એમ અહેતુ કરવો કે—જે દુખનારો કે

ચમ્પ વડછ યજ્ઞા સ્વાચાર તદ્દ પડુચ સમ્પાણિ ।

ત્રણસાણિ ય ણિયમા મિલ્દી રૂળ ડીસણ અપ્પા ॥૩૪૭॥

તે દન્ય ઉપજે જે ગુણોથી તેથી જાણ્ય અનન્ય તે,
 લયમ જગતમા દરકાદિ પવિત્રોથી કનક અનન્ય છે ૩૪૮
 દન અદનના પતિયોમજે દર્શનિયા મના મહો,
 તે દન અગર અદવ તપ્ત અન્ય તે પતિયોમથી ૩૪૯
 ઉપજે ન આપમા દેહથી તેથી ન આપમા કાઈ છે,
 ઉપજાતો નથી દેહને તેથી ન આપમા કાઈ છે, ૩૫૦
 કે ? કર્મ આશ્રિત હોય મર્તા, કર્મ પળ તો તલે
 અશ્રિતપણે ઉપજે નિયમથી, અિદિ ન ન ગીરો દીગ ૩૫૧

અર્થ:- જે કંઈ જે ગુણથી ઉપજે છે તે ગુણથી તેને
અનન્ય કાલ્પ્ય જેમ જગતમા દેહ આદિ પર્યાયોથી સુચર્ણ અન
ન્ય છે તેમ.

૧૦૮

જવ અને અજવનાં જે પગિણાઓ સૂત્રમાં દર્શાવ્યા છે, તે
પગિણાઓથી તે જવ અથવા અજવને અનન્ય જાણ્ય

કારણ કે દો ગિણ ઉત્પન્ન થયો નથી તેથી તે આત્મા (કાલ્પ)
કાર્ય નથી, અને કાલ્પને ઉત્પન્નવતા નથી તેથી તે (કાલ્પ)
કારણ પાણ્ય નથી

નિયમથી કર્મના આશ્રયે (-કર્મને અવગણીને) કર્તા હોવા કે

અર્થ—(જો કે ચતુર્દાસે પદ્ય ગોત્રે અને આ માત્રે ગ્રેમ
 ગાયક દર્શવદર્શન ત્યાગ્ય ત્યાગક દત્તાત્રિ સંબંધ ૩ તો પદ્ય
 નિમિત્તે તો આ પ્રમાણે છે—) જેમ ખગી પદની (બીજી આ
 દિતી) નથી, ખડી તે તો ખગી જ નહીં, તેમ ગાયક (મહાજનારો
 આત્મા) પડતો (પડતો) નથી ગાયક તે તો ગાયક જ છે
 જેમ ખગી પદની નથી ખગી તે તો ખડી જ છે, તેમ દર્શક
 (દેખનારો, આત્મા) પડતો નથી, દર્શક તે તો દર્શક જ છે
 જેમ ખગી પદની (બીજી આત્મી) નથી, ખગી તે તો ખડી
 જ છે તેમ સંવન (ત્યાગ કરનારો આત્મા) પડતો (૧૨
 ન્યતો) નથી સંવન તે તો જ નહીં જેમ ખગી ૧૨ની

જી, ખડી તે તો ખડી જ છે, તેમ દર્શન અર્થાત્ શ્રદ્ધાન પરનું
અર્થી, દર્શન તે તો દર્શન જ છે અર્થાત્ શ્રદ્ધાન તે તો શ્રદ્ધાન જ છે

એ પ્રમાણે માન દર્શન ચારિત્ર વિશે નિશ્ચયનયનું કથન છે
વળી તે વિશે સસેપથી નિવહારનયનું કથન સાબળ

જેમ ખડી પોતાના અવભાગથી (બીન આદિ) પરદ્રવ્યને સંદે-
કરે છે, તેમ માતા પશુ પોતાના સ્વભાગથી પરદ્રવ્યને બાંધે છે
જેમ ખડી પોતાના અવભાગથી પરદ્રવ્યને સંદેહ કરે છે, તેમ બન
વેલી પરદ્રવ્યને સંદેહ કરે છે, તેમ માતા પશુ પોતાના અ-
વભાગથી પરદ્રવ્યને સંદેહ કરે છે, તેમ ખડી પોતાના અવભાગથી પર-

સંસ્કૃત : ૨૭૪ :

સંદેહ કરે છે, તેમ સમ્ય-દષ્ટિ પોતાના સ્વભાવથી પ્રગટકરે

આ પ્રમાણે ગાન-દર્શન-ચારિત્ર વિષે બ્રહ્માનુભવને નિ
ર્ભૂત કલ્પે, બીજા પાંચો વિષે પશુ એ રીતે જ જાણ્યો.

દંસળણાનચરિતં કિંચિ વિ જાત્યિ ત્વ પ્રચેયણે વિસયે ।

તસ્મા કિં ઘાદયન્દે ચેદયિતા તેમૃ વિસણ્મૃ ॥ ૩૬૬ ॥

દંસળણાનચરિતં કિંચિ વિ જાત્યિ ત્વ અચેયણે ક્રમ્મે ।

સંસ્કૃત : ૨૭૪ : સંસ્કૃત : ૨૭૪ : સંસ્કૃત : ૨૭૪ : સંસ્કૃત : ૨૭૪ : સંસ્કૃત : ૨૭૪ :

पाणस्स देसणस्स य भणिओ घाओ तहा चरित्तस्स ।
 ग चि तहि पुग्गळदब्बस्स को वि घाओ उ णिहिट्ठो ॥

जीवस्स जे गुणा केइ गत्थि खलु ते परेसु दब्बेसु ।
 तह्मा सम्माइद्विस्स णत्थि रागो उ विसण्सु ॥ ३७० ॥

रागो दोसो मोहो जीवस्सेव य अणण्णपरिणामा ।
 एएण कारणेण उ सद्धानिसु णत्थि रागादि ॥ ३७१ ॥

आदित्र-दर्शन-ज्ञान बरीये नहि अचेतन विषयभां,
 ते नारल्ले आ आतमा गुं लली शङ्के ते विषयभां ? उ३६३.

દસ્યને સદેહ કરે છે, તેમ સમ્બન્ધદિ યોનાના સ્વભાવથી પરદેહને
 કરે છે આ પ્રમાણે ગાન-દર્શન-ચારિત્ર વિશે અવદારનવને। વિ-
 ભવ્ય કલ્પો; બીજા પદાંશે વિશે પણ એ રીતે જ મળજે.

દંસગણનચરિત્તં કિંચિ ચિ જતિય દુ અનેયણે વિસયે ।

તથા કિં ઘાદયદે ચેદયિદા તેમુ ચિસણ્ણુ ॥ ૩૬૬ ॥

દંસગણનચરિત્તં કિંચિ ચિ જતિય દુ અનેયણે વસ્મે ।

તથા કિં ઘાદયદે ચેદયિદા તમ્મિ વસ્મણ્ણિ ॥ ૩૬૭ ॥

દંસગણનચરિત્તં કિંચિ ચિ જતિય દુ અનેયણે કામે ।

તથા કિં ચાદયદે ચેદયિદા તેમુ કામેમુ ॥ ૩૬૮ ॥

पाणस्स दंसणस्स य भणिओ घाओ तहा चरित्तस्स ।
ण वि तहिं पुगल्लदब्बस्स को वि घाओ उ णिहिट्ठो ॥

जीवस्स जे गुणा केइ णत्थि खलु ते परेसु दब्बेसु ।
तस्मा सम्भाइहिस्स णत्थि रागो उ विसण्सु ॥ ३७० ॥

रागो दोसो मोहो जीमस्सेव य अणणपरिणामा ।
एण वारणेण उ सहादिसु णत्थि रागादि ॥ ३७१ ॥

आदित्र दर्शन-ज्ञान जरीये नहि अत्रैतन विषयभां,
ते करेखे आ आपतभा गुं लुणी शके ते विषयभां ? ३६६

આરિત્ર-દર્શન-જ્ઞાન જરીયે નહિ અચેતન કમમાં,
 તે કારણે આ આતમા ગું દબી શકે તે કમમાં ? ૩૬૭.
 આરિત્ર-દર્શન-જ્ઞાન જરીયે નહિ અચેતન કાયમાં,
 તે કારણે આ આતમા ગું દબી શકે તે કાયમાં ? ૩૬૮.
 છે જ્ઞાનનો, દર્શન તણે, ઉપવાત બાજ્યો અસ્તિતો,
 ત્યાં કાંઈ પણ બાજ્યો નથી ઉપવાત પ્રદગતદ્રવ્યનો ૩૬૯.
 જો ગુણ દ્રવ તણે, ખરે તે કાંઈ નહિ પરદ્રવ્યમાં,
 તે કારણે વિયયો પ્રતિ મુદ્દિ દ્રવને રાગ ના ૩૭૦.
 વળી રાગ, દ્રવ, વિચોદૃતો દ્રવનો અનન્ય પરિણામ છે,
 તે કારણે શબ્દાદિ વિયયોમાં નહિ રાગાદિ છે. ૩૭૧.

૨૭૭ :

અર્થઃ—દર્શન-ગાન-ચારિત્ર અચેતન વિષયમાં જરા પણ નથી, તેથી આત્મા તે વિષયોમાં યું હશે (અર્થાત્ જ્ઞાનો ધ્યાત કરી શકે) ?

દર્શન-ગાન-ચારિત્ર અચેતન કર્મમાં જરા પણ નથી, તેથી આત્મા તે કર્મમાં યું હશે ? (કાંઈ હણી શકતો નથી;)

દર્શન-ગાન-ચારિત્ર અચેતન કાષામાં જરા પણ નથી, તેથી આત્મા તે કાષાઓમાં યું હશે ? (કાંઈ હણી શકતો નથી.)

ગાનનો, દર્શનનો તથા ચારિત્રનો ધ્યાત કલો છે, ત્યાં પુદ્ગલ-દ્રવ્યનો ધ્યાત જરા પણ કલો નથી. (દર્શન-ગાન-ચારિત્ર હણાતા પુદ્ગલદ્રવ્ય હણાતું નથી.)

(અમ રીતિ) જે હાઈ જીવના ગુણ ૬ તે ખરેખ ૫
દ રોમા થી તેથી સ વ હિતે વિષયા ન ૧ ૧૪ થી

વળી ગમ ૬૦ અને મે ૬ ૮ ના જ્ઞાનન્ય (અમ ૧)
પરિણામ છે તે મળે ગમ્મનિક સુદાદિ વિરોધા (પમ્ ૧) નથી

અગ્નિદિવિષ્ણ અગ્નિદિવિષ્ણ સ્સ ના ક્રીરદ્ ગુણુષ્વાધો ।

તત્ત્વા હ સબ્બદ્વંશા ઉપ્પજ્જતે સદ્ધાયેણ ॥ ૩૭૨ ॥

દા દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને ઉત્પાદ નહિ ગુણનો ૩૭૨,

તેથી બચાવે દ્રવ્ય નિષ્ઠ સ્વભાવથી ઉપજે ખદ ૮૭૦

અર્થ — અન્ય નથી અન્ય રૂપને ગ્રહણી ઉત્પત્તિ ૩૭૧

॥ २७८ ॥

शत्राती नथो, तेथी (अ सिद्धात छे ३) सर्व द्रव्यो पोतपोतान।
स्वभावथी छिपने छे

निदियसंगुयवयणाणि पोगला परिणमंति बहुयाणि ।

ताणि सुणिऊण रूसइ तूसइ य पुणो अहं भणिओ ॥३७३॥

पोगलदव्व सदत्तपरिणयं तस्स जइ गुणो अण्णो ।

तह्मा ण तुम भणिओ किञ्चिक्किं रूससि अबुद्धो ॥३७४॥

असुद्धो सुद्धो व सदो ण तं भणइ सुणसु मति सो चेव ।

ण य एइ विणिग्गहिल सोयविसयमागयं सइ ॥३७५॥

अमुहं मुहं च रुहं ण तं भणइ पिच्छ मति सो चेव ।

ण य एइ विणिग्गहिउं चरसुगिसयमागयं रुय ॥३७६॥

अमुहो मुहो य गंधो ण तं भणइ निग्य मंति सो चेव ।

ण य एइ विणिग्गहिउ गणरिसयमागयं तु गयं ॥३७७॥

अमुहो मुहो य रसो ण तं भणइ रसय मंति सो चेव ।

ण य एइ विणिग्गहिउ रसणचिमयमागयं तु रसं ॥३७८॥

अमुहो मुहो य फासो ण तं भणइ फुससु मंति सो चेव ।

ण य एइ विणिग्गहिउं कायगिसयमागयं फासं ॥ ३७९ ॥

असुहो सुहो च गुणो ण तं भणइ बुज्झ मंति सो चेव ।
 ण य एइ विणिग्गहिउ बुद्धिसयमागयं तु गुणं ॥ ३८० ॥
 असुहं सुहं च दव्वं ण त भणइ बुज्झ मंति सो चेव ।
 ण य एइ विणिग्गहिउ बुद्धिसयमागयं दव्वं ॥ ३८१ ॥
 एयं तु जाणिऊण उवसम णेव गच्छइ मूढो ।

निग्गहमणा परस्स य सयं च बुद्धिं सिचमपत्तो ॥ ३८२ ॥
 इ ! पुद्गलो ! अद्विधं निष्पत्तिवयनत्रयं पस्त्रिभिः,
 तेन सुखी, 'भूतने ह्यु' अर्थी, त्रयं तेषां एवो भवे. ३७३.

પ્રેમગણદરેચ રાજદત્તપતિંગત, તેહનો ગુણ અન્ય છે,
 તો નચ મહું કહિ પલ્લ તને, હે અશુભ ! તોપ તું ક્યમ કરે ? ૩૭૬.
 શુભ કે અશુભ જે રાજ તે ' તું' મુલ્ય મને ' ન તને કો,
 તે હવ પજુ મદવા ન કાણે મહુનોગર ગામને ; ૩૭૭
 શુભ કે અશુભ જે રૂપ તે ' તું' કો મને ' ન તને કો,
 તે હવ પજુ મદવા ન કાણે મહુનોગર રૂપને ; ૩૭૮.
 શુભ કે અશુભ જે ગપ તે ' તું' સુંઘ મુદતે ' નચ કો,
 તે હવ પજુ મદવા ન કાણે માહુનોગર ગપને ; ૩૭૯
 શુભ કે અશુભ રમ રોડ તે ' તું' ગાળ મુદતે ' નચ કો,
 તે હવ પજુ મદવા ન કાણે રંસાનોગર રમ અરે ! ૩૮૦.

શીભ કે અશીભ જે સ્પર્શ તે 'તું' સ્પર્શ મેળવતે, નવ ફાટી,
તે જીવ પણ મહિવા ન જાયે કાયગોચર સંપર્શને; ૩૭૬.
શીભ કે અશીભ જે ગ્રીણ તે 'તું' જાણે મેળવતે, નવ ફાટી,
તે જીવ પણ મહિવા ન જાયે બિદિગોચર ગ્રીણને; ૩૮૦.
શીભ કે અશીભ જે દ્રવ્ય તે 'તું' જાણે મેળવતે, નવ ફાટી,
તે જીવ પણ મહિવા ન જાયે બિદિગોચર દ્રવ્યને. ૩૮૨.

—આ જાણીને પણ મેંદ જીવ પામે નહિ ઉપશમ અરે !
શિવ બિદિતે પામેલ નહિ એ પર મહલે ફરવા ચાહું. ૩૮૨.

અર્થ:—અહીં પ્રકારનાં નિર્ધાનાં અને સ્થિતિના વચનોનારેપે
પુરુષો પરિણમે છે, તેમને સાબળીને અગાની જીવ ' મને કશું ' ,

એમ માનીને રેલ તથા ટોપ રહે છે (અથવા મુન્ને થાપ છે નથા પુટી થાપ છે)

પુરમહાત્મ સખદખે પગિ મુગ્ધ છે, તેજો મુખ્યને (નાગાથી) બન્ધ છે, તેા દ અગ્રાની છત્રા તને કાઈ પણ કશું નથી, તુ અગ્રાની પનો ઘોઃ રોગ સા માટે રહે ૧૧

અમુખ અથવા મુખ સખદ તને એમ નથી રહેતો ૧૧ ' તુ મને સામગ્રી ' , અને આત્મા પદ્ય (પોતાના સ્થાનથી છૂટીને) ધોતેદ્રિયાના વિવગ્ધા આપણ સખદને મદવા (મનનના) હતો નથી

અમુખ અથવા મુખ ૧૪ તને એમ નથી રહે, ૧૪ ' તુ મને દો ' , અને આત્મા પદ્ય (પોતાના સ્થાનથી છૂટીને), અમુખ-

∴ ૨૮૫ ∴

દ્રિયના વિષયમાં આવેના (અર્થાત્ ચક્ષુઝોચ્ચર ચગેલા) રૂપને
અદવા જતો નથી

અશુભ અથવા શુભ ગંધ તને એમ નથી કહેતી કે તુ મને
સંધ ' અને આત્મા પણ દ્વાષ્ટોદ્રિયના વિષયમાં આવેલી ગંધને
(ચેતાના સ્થાનથી વ્યુત થઈને) પ્રજ્ઞવા જતો નથી

અશુભ અથવા શુભ રસ તને એમ નથી કહેતો કે ' તુ મને
આખ ' અને આત્મા પણ રસના-ધ્વિયના વિષયમાં આવેના રસને
(ચેતાના સ્થાનથી છૂટીને) પ્રજ્ઞવા જતો નથી.

અશુભ અથવા શુભ રાઈ તને એમ નથી કહેતો કે ' તુ મને

‘પર’ , અને આત્મા ભૂ (પોતાના ઝયાનથી છુટી) ઇલાહ
(-પરસે દિવના) વિશ્વમાં આરે ॥ ૨૫૬ને ધરવા હતો નથી

આશ્રિત અધરા ॥ હમ ગુણ તને એમ નથી કરેતો ॥ તુ મને
ભક્ત , અને નાત્મા પત્ત (જે તમા ઝયાનથી છુટી), સુદિના
વિશ્વમાં બાવેળા મુખને ધરવા હતો નથી

અ હમ અધરા નામ દત્ત ને એમ નથી કરેતુ ॥ તુ મને
ભક્ત , અને અ મા ભૂ (પોતાના ઝયાનથી છુટી) સુદિના
વિશ્વમાં આરે ॥ દત્તે મદયા હતો નથી

આત્મ સ્વીતે ભૂ ના છત્ર ઉપદમને પામતો નથી ને

: ૨૮૭ :

શિવ બુદ્ધિને (દત્ત્યાજુકારી બુદ્ધિને, સમ્યગ્જ્ઞાનને) નહિ પામેલો
પોતે પરને અહવાનું મન કરે છે

કમ્મં જં પુબ્બકુયં સુહાસુહમણેયવિત્યરવિસેસં ।

તત્તો ણિયત્તए અપ્પયં તુ જો સો પટિક્કમ્પણં ॥ ૩૮૩ ॥

કમ્મં જં સુહમસુહં જહ્મિ ય માત્તહિ વજ્જહ્ ભવિસ્સં ।

તત્તો ણિયત્તए જો સો પઘ્ગવલાણં હવહ્ ચેયા ॥ ૩૮૪ ॥

જં સુહમસુહસુદિણ્ણં સંપદિ ય અણેયવિત્યરવિસેસં ।

તં દોસં જો ચેયહ્ સો સ્વલુ આલોચણં ચેયા ॥ ૩૮૫ ॥

ળિચં પચમસાણં દૃષ્વાદ ળિચં વદિયસદિ યો ય ।

ળિચં આઝોચેયડ મો દુ ચરિણં દગડ નેયા ॥ ૩૮૬ ॥

ગુભ તે અગુભ અતેદુચિય પૂવેં ફરેલું ફરેં છે.

તેથી નિવર્તેં આપતે, તે આનખા પ્રતિકમલ છે; ૩૮૩.

ગુભ તે અગુભ ભણિ ફરમ છે ભાવમાં અપાવ છે,

તેથી નિવર્તન ને ફરે, તે આનખા પચ્ચખાલ છે; ૩૮૪.

ગુભ તે અગુભ અતેદુચિય છે વર્તમાને દુરિત ને,

તે દોષને ને દાનતો, તે દર આસોઅન ખરેં. ૩૮૫.

પચ્ચખાલ નિત્ય ફરે અને પ્રતિકમલ છે નિત્ય ફરે,

નિત્ય ફરે આસોઅના, તે આનખા ચણિચ છે. ૩૮૬.

અર્થ:- પ્રેક્ષક દેહને જે અનેક પ્રકારના વિસ્તારવાળું (જાન્ય-
 રાસીયાદિ) ગોભાદિમ કર્મ તેનાથી જે આત્મા પોતાને નિવર્તીકે
 કરે તે આત્મા પ્રતિક્રમણ છે.

ભવિષ્ય કાળને જે દૈવ-અગ્રસ કર્મ તે જે ભાવર્મા બધામ
 છે તે ભાવથી જે આત્મા નિવર્તે છે, તે આત્મા પ્રત્યાખ્યાન છે
 વર્તમાન કાળે ઉદયમા આરેન્દુ જે અનેક પ્રકારના વિસ્તાર-
 રાગી મુખ અનુભ કર્મ તે દોષને જે આત્મા એતે છે-અનુભન
 નિવર્તીકાંધ બની બે છે (અર્થાત તેમ આમિત્વ-સ્તપિત્ત
 ડોડે છે), તે આત્મા ખરેખર આલોચના છે.

* નિવર્તીકાંધ = ધા ગ વા ગદિ અટકાવવું. દર ગખવું

: ૨૬૦ :

તે મગ પ્રત્યાખ્યાન કરે કે, મદા પ્રતિષ્ઠામય કરે છે એ
સદા આસીચ્છતા કરે છે, તે આત્મા ખરેખર ચક્રિય કે

ચેદંતો રમ્મફલં અણ્યાણં હુગદ જો દુ રમ્મફલં ।
સો તેં પુણો વિ ચંચદ વીયં દુગ્ધસ્ય ંદ્ધતિદં ॥ ૩૮૭ ॥

ચેદંતો રમ્મફલં મણ્ જયં મુગદ જો દુ રમ્મફલં ।
સો તેં પુણો વિ ચંચદ વીયં દુગ્ધસ્ય ંદ્ધતિદં ॥ ૩૮૮ ॥

ચેદંતો રમ્મફલં મુદિદો મુદિદો ચ દ્વદિ જો ચેદા ।
મો નં પુણો વિ ચંચદ વીયં દુગ્ધસ્ય ંદ્ધતિદં ॥ ૩૮૯ ॥

જે કર્મદેળને વેદતો નિજરૂપ દરમદેળને કરે,
 તે દેરીય બાંધે અણવિના કર્મને—દુઃખબીજને; ૩૮૭.
 જે કર્મદેળને વેદતો બાણે, 'દરમદેળ મેં કયું,'
 તે દેરીય બાંધે અણવિના કર્મને—દુઃખબીજને; ૩૮૮.
 જે કર્મદેળને વેદતો આત્મા મુખી દુઃખી થાય છે,
 તે દેરીય બાંધે અણવિના કર્મને—દુઃખબીજને. ૩૮૯.

અર્થ—કર્મના ફળને વેદતો યદ્વા જે આત્મા કર્મદેળને
 પોતારૂપ કરે છે (માને છે) તે દેરીને પણ આડ પ્રતારના
 કર્મને—દુઃખના બીજને—બાધે છે

કર્મના ફળને વેદતો યદ્વા જે આત્મા ' કર્મદેળ મેં કયું ' ,

એમ બને છે, તે ફરી પળ આડ પ્રાપ્તિ કરીને—૬ બી
મીઠાને—માણે કે

અર્થના રૂપે રહના થોડા છે તમા નુબી નો ૬ બી થા
છે, તે ફરી પળ આડ પ્રાપ્તિ કરીને—૬ બી મીઠાને—
માણે કે

મરંદે જાણં જ દરદ જલ્મા મરંદે જ યાગવ કિંતિ ।
તલ્મા અર્ણં જાણં અર્ણ મરંદે જિના વિતિ ॥ ૩૯૦ ॥
મરંદો જાણ જ દરદ જલ્મા મરંદો જ યાગવ કિંતિ ।
તલ્મા અર્ણં જાણં અર્ણ મરંદે જિના વિતિ ॥ ૩૯૧ ॥

रूचं पाणं ण हवइ जह्मा रूचं ण याणण् किञ्चि ।

तह्मा अण्ण पाण अण्ण रूच जिणा विति ॥ ३९२ ॥

वणो पाणं ण हवइ जह्मा वणो ण याणण् किञ्चि ।

तह्मा अण्ण पाणं अण्णं वण्ण जिणा विति ॥ ३९३ ॥

गधो पाणं ण हवइ जह्मा गधो ण याणण् किञ्चि ।

तह्मा अण्ण पाण अण्णं गंध जिणा विति ॥ ३९४ ॥

ण रसो दु हवइ पाण जह्मा दु रसो ण याणण् किञ्चि

तह्मा अण्ण पाण रस य अण्ण जिणा विति ॥ ३९५

तासो ण हवइ पाणं जह्मा फासो ण याणए किंनि ।
तह्मा अण्णं पाणं अण्णं फासं जिणा विति ॥ ३९६ ॥

कम्मं पाणं ण हवइ जह्मा कम्मं ण याणए किंनि ।
तह्मा अण्णं पाणं अण्णं कम्मं जिणा विति ॥ ३९७ ॥

धम्मो पाणं ण हवइ जह्मा धम्मो ण याणए किंनि
तह्मा अण्णं पाणं अण्णं धम्मं जिणा विति ॥ ३९८ ॥

पाणमधम्मो ण हवइ जह्माधम्मो ण याणए किंनि ।
तह्मा अण्णं पाणं अण्णमधम्मं जिणा विति ॥ ३९९ ॥

कालो पाणं ण हवइ जह्मा कालो ण याणए किंचि ।
 तह्मा अण्णं पाणं अण्णं काल जिणा विति ॥ ४०० ॥
 आयासं पि ण पाणं जह्मायासं ण याणए किंचि ।
 तह्मायासं अण्णं अण्णं पाणं जिणा विति ॥ ४०१ ॥
 णज्झवसाणं पाणं अज्झवसाणं अचेदणं जह्मा ।
 तह्मा अण्णं पाणं अज्झवसाण तहा अण्णं ॥ ४०२ ॥
 ह्मा जाणइ णिच्च तह्मा जीयो दु जाणओ पाणी ।
 णं च जाणयादो अन्वदिरिचं मुणेयन्वं ॥ ४०३ ॥

- ગાળં સમ્માદિદં દુ મંજમં મુત્તમંગપુત્રગયં ।

અમ્માપમ્મં ચ ચદા પવ્વજ્ઞં અધ્ધુચંચિ રુદા ॥ ૪૦૪ ॥

હે ! શાસ્ત્ર તે નથી જ્ઞાન, જેથી શાસ્ત્ર ફડ વાળું નહિ.
તે કારણે છે જ્ઞાન બુદ્ધ, શાસ્ત્ર બુદ્ધ—ગિન ફડ.
હે ! ગણદ તે નથી જ્ઞાન, જેથી ગણદ ફડ આળું નહિ,
તે કારણે છે જ્ઞાન બુદ્ધ, ગણદ બુદ્ધ—ગિન ફડ.
હે ! રૂપ તે નથી જ્ઞાન, જેથી રૂપ ફડ આળું નહિ,
તે કારણે છે જ્ઞાન બુદ્ધ, રૂપ બુદ્ધ—ગિન ફડ.
હે ! ચર્ણુ તે નથી જ્ઞાન, જેથી ચર્ણુ ફડ નળું નહિ,
તે કારણે છે જ્ઞાન બુદ્ધ, ચર્ણુ બુદ્ધ—ગિન ફડ.

: ૨૯૭ :

- કે ! ગર્ભ તે નથી જ્ઞાન, જેથી ગત કર્મ બાણે નહિ, ૩૯૬
 તે કારણે છે જ્ઞાન બોલું, ગર્ભ બોલે—જિન કહે, ૩૯૬
 કે ! રસ નથી કર્મ જ્ઞાન, જેથી રસ કર્મ બાણે નહિ, ૩૯૭
 તે કારણે છે જ્ઞાન બોલું, રસ બોલે—જિનવર કહે, ૩૯૭
 કે ! રૂપર્મ તે નથી જ્ઞાન, જેથી રૂપર્મ કર્મ બાણે નહિ, ૩૯૮
 તે કારણે છે જ્ઞાન બોલું, રૂપર્મ બોલે—જિન કહે, ૩૯૮
 કે ! કર્મ તે નથી જ્ઞાન, જેથી કર્મ કર્મ બાણે નહિ, ૩૯૯
 તે કારણે છે જ્ઞાન બોલું, કર્મ બોલે—જિન કહે, ૩૯૯
 કે ! ધર્મ તે નથી જ્ઞાન, જેથી ધર્મ કર્મ બાણે નહિ, ૪૦૦
 તે કારણે છે જ્ઞાન બોલું, ધર્મ બોલે—જિન કહે, ૪૦૦

છે (—અભિજ્ઞ છે, જુદું નથી) એમ બાણુ
 બુદ્ધ પુરુષો (અર્થાત્ જ્ઞાની જાનો) જાનને જ સમજાવે
 (જાનને જ) સવમ અનર્પિત સેન ધર્મ અધર્મ (પુણ્ય—
 પાપ) તથા દીક્ષા માને છે

અત્તા જસામુત્તો ન દુ સો આહારો હવદ્ એવ ।
 આહારો સ્વલ્લ મુત્તો જહ્મા સો પુગ્ગલ્યઓ લ ॥ ૪૦૫ ॥
 ન વિ સક્કદ્ધિતુ જ ન વિયોસુ જ ય જ પરહન્વ ।
 સો કો વિ ય તસ્સ ગુણો પાઙ્ગિઓ વિસ્સસો યા વિ ॥

: ૩૦૩ :

તલ્લા ઉ જો વિસુદ્ધો વેયા સો જેઠ ગિણદહ કિચિ ॥
 જેઠ વિમુચ્છ કિચિ વિ જીવાજીવાણ દલ્લાણ ॥૪૦૭॥

એમ આતમા જેનો અમૂર્તિક તે નથી આરંક ખરે,
 પુનઃગલભયી છે આર તેથી આર તો મૂર્તિક ખરે,
 જે દ્રવ્ય છે પર તેહને ન અહીં, ન છાડી શકાય છે, ૪૦૫
 એનો જ તેના ગુણ દેા પ્રાયોગી ને પ્રેમસિદ્ધ છે, ૪૦૬
 તેથી ખરે જે શુદ્ધ આત્મા તે નહિ કંઈ પણ અહિં,
 છાડ નહિ વળી દાર્દ્રપણુ દ્રવ્ય ને અલ્પ દ્રવ્યો નિષે ૪૦૭

અર્થ—એ રીતે જેનો આત્મા અમૂર્તિક છે તે ખરેખર
 આદ્યારંક નથી આદ્યાર તો મૂર્તિક છે કારણ કે તે પ્રેમચતુષ્ટય

જે પદ્મ છે તે અગી સદાનુ નથી તથા હોડી સદાનુ નથી,
જેવા જ કોઈ તેમ (-આત્માનો) પ્રાયોગિક તેમ જ વૈશ્વસિક
મુશ્ય છે.

માટે જે વિશુદ્ધ આત્મા છે તે શુદ્ધ અને અશુદ્ધ દ્રવ્યોમા
(-પદ્મદ્રવ્યોમા) કાલ પશ્યુ પ્રદત્તો નથી તથા વાપ પશ્યુ હોડતો નથી
પાસંડીલિંગાણિ ચ ગિદિહિંગાણિ ચ વહુષ્પયારાણિ ।

ચિત્તું વદંતિ મૂઢા લિંગમિણં મોત્સ્વમગ્નોત્તિ ॥ ૪૦૮ ॥

જા તુ હોઈ મોત્સ્વમગ્નો લિંગં જં દેહણિસ્મમા અરિદા ।

લિંગં મુચિત્તુ દંમણજાણચરિત્તાણિ સેયતિ ॥ ૪૦૯ ॥

બહુવિધનાં મુનિલિંગને અથવા શ્લેસ્થીલિંગને
મણીને કહે છે મુંદજન ' આ લિંગ મુક્તિમાર્ગ છે. ' ૪૦૮.
પણ લિંગ મુક્તિમાર્ગ નહિ, અહીં ત નિર્મમ દેહમાં
બસ લિંગ છોડી જ્ઞાન ને ચારિત્ર, દર્શન સેવતા. ૪૦૯.

∴ અર્થઃ—બહુ પ્રકારનાં મુનિલિંગને અથવા શ્લેશિલિંગને મહણ
કરીને મદ (અગ્ની) બનેા એમ કહે છે કે ' આ (બાહ્ય) લિંગ
મોક્ષમાર્ગ છે. '

પરંતુ લિંગ મોક્ષમાર્ગ નથી; કારણ કે અહીં તરેવા દેહ પ્રત્યે
નિર્મમ વર્તતા થકા લિંગને છોડીને દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રને જ સેવે છે.

૧૩૦૫ :

બહુવિધતા મુનિલિંગને અથવા શ્રદ્ધસ્થીલિંગને
મણીને કહે છે મુદ્દમન (આ લિંગ મુક્તિમાર્ગ છે. ' ૪૦૮.
પણ લિંગ મુક્તિમાર્ગ નહિ, અર્હત નિર્મમ કલુષાં
બસ લિંગ છાડી જ્ઞાન ને ચારિત્ર, દર્શન સોવતા. ૪૦૯.

અર્થ:—બહુ પ્રકારનાં મુનિલિંગને બધવા શ્રદ્ધલિંગને મદન
કરીને મદ (અતાની) જ્ઞો એમ કહે છે કે ' જ્ઞા (જ્ઞાન) બિંમ
સોદ્યમાર્ગ છે. '

પરંતુ લિંગ સોદ્યમાર્ગ નથી: કારણ કે અન્તરે: દેહ પ્રત્યે
નિર્મમ વર્તતા થય વિગને છાડીને લેન-મન-ચારિત્રને જ મેં કે જે

બહુવિધનો મુનિલિંગને અથવા ગૃહસ્થીલિંગને
કહીને કહે છે મંદજન 'આ લિંગ મુક્તિમાર્ગ છે.' ૪૦૮.
પણ લિંગ મુક્તિમાર્ગ નહિ, અહીં તો નિર્મમ દહુમાં
બસ લિંગ છાપી જ્ઞાન ને ચારિત્ર, દર્શન સેવતા. ૪૦૯.

અર્થ:—બહુ પ્રકારના મુનિલિંગને અથવા ગૃહીલિંગને મદજન
કહીને મંદ (અસાની) જતો એમ કહે છે કે ' આ (બાલ) લિંગ
મોક્ષમાર્ગ છે '

૫૨ તું લિંગ મોક્ષમાર્ગ નથી, કાગળ કે અર્ધ તરેવો દેહ પ્રત્યે
નિર્મમ વર્તતા યદા વિગતે છાપીને દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રને જ એકે કે.

જા વિ એસ મોક્ષમયગો પાસડીગિદ્મયાણિ લિંગાણિ ।
 દસળળાણચરિત્તાણિ મોક્ષસ્વયમ્ગ જિણા વિતિ ॥ ૪૧૦ ॥

મુનિવિગ તે રહીવિગ—એ વિગ ન મુક્તિમાર્ગ છે,
 આરિત્ર દર્શન જ્ઞાનને બસ નોક્ષમાર્ગ જિને કહે ૮૧૦.
 અર્થ—મુનિના અને ગૃહસ્થના વિગે એ મોક્ષમાર્ગ નથી,
 દર્શન જ્ઞાન આરિત્રને જિનેદેવે। મોક્ષમાર્ગ કહે છે

તત્ત્વા જદિત્તુ લિંગે સાગારળગાર્પદિં વા મદિપ્ ।
 દસળળાણચરિત્તે અપ્પાળ જુજ મોક્ષસ્વપદે ॥ ૪૧૧ ॥

तेषां तच्छ सागारं के अलङ्कार-धारितं विंगते,
 चारित्र-दर्शन-ज्ञानभां तु ज्ञेय इति निज आत्मने. ४११.

अर्थः—भाटे सागारे वडे (अलङ्कार-धारे) अथवा अलङ्कार-
 वडे (सुनिष्ठा वडे) मल्लयेषां विंगते छोड़ते, दर्शन-ज्ञान-धारि-
 त्वाभा—इति मोक्षमार्गं छेतेषां—तु आत्मने ज्ञेय.

मोक्षस्वपदे अप्याणं त्वेहि तं चैव द्वाहि तं चैव ।

तत्त्वेनं विहर निचं मा विहरसु अणदब्बेसु ॥ ४१२ ॥

तुं स्थाप्य निजने मोक्षपथे, ध्या, अनुभव तदुत्ते,
 तेभां न नित्य विहार करे, नहि विहार परदब्बो विचे. ४१२.

અર્થઃ—(હે ભગ્ય !) નું મોક્ષમાર્ગમા પોતાના આત્માને
અધ્યાપ, તેનું જ પ્યાન કર તેને જ વેત—અનુભવ અને તેમા જ
નિર્ગતર વિદ્યાર કરું અન્નં દ્રઓમા વિદ્યાર ન કર-

પાસંડીલિમેસુ વ મિહિલિંગેસુ વ વ્રુણયારેસુ ।

કુવંતિ જે મમસં તેહિ ન જાયં સમયસારં ॥ ૪૧૩ ॥

બહુવિધનાં મુનિલિંગમાં અથવા વૃહીલિંગો વિષે
મમતા કરે, તેણે નથી બપ્પો 'સમયના સાર'ને. ૪૧૩.

અર્થઃ—જેઓ બહુ પ્રકારના મુનિલિંગોમાં અથવા મહત્ત-
લિંગોમા મમતા કરે છે (અર્થાત્ આ દ્રવ્ય લિંગ જ મોક્ષનું દેનાર
છે એમ માને છે), તેમણે સમયસારને નથી બપ્પો.

ચવહારિઓ પુણ નાઓ દોણિ વિ લિંગાણિ મળડ મોક્ષપદે ।
 ગિરુચણઓ ના રુચુડ મોક્ષપદે સવ્વલિંગાણિ ॥૪૧૫॥

અવહારનય એ ઉભય લિંગો મોક્ષપથ વિષે કહે,
 નિશ્ચય નહીં માને કદી કો લિંગ મુક્તિપથ વિષે કહે,

અર્થ:-અવહારનય બંને નિગોતે મોક્ષમાર્ગમા કહે છે (અ

ર્થોત્તર અવહારનય મુનિલિંગ તેમ જ ગ્રંથીનિગોતે મોક્ષમાર્ગ કહે છે)

નિશ્ચયનં સર્વ નિગોત (અર્થોત્તર કાર્મ પશુ લિંગને) મોક્ષમાર્ગમા

ગચ્છતો નથી

જો સમયપાઠુડમિણ પડિદુણ અત્યત્તઓ જાત ।

અત્યે ઠાઠી ચેયા સો હોઠી હત્તમ સોવત્ત ॥ ૪૧૫ ॥

આ સમયપ્રાભૂત પડન કરીને, અર્થ-તર-ધી જાણીને,
ઠરશે અરથમા આતમા જે, સૌખ્ય ઉત્તમ તે થશે ૪૧૫

અર્થ — જે આતમા (લ-ન છવ) આ સમપ્રાભૂતને જાણીને
અર્થ અને તત્તરથી જાણીને, તેના અર્થમા ગ્રિયત થશે તે ઉત્તમ
સૌખ્યસ્વરૂપ થશે.

ਅੰਤਰੀਮ
ਸ਼ਿਖਿਪਤਰੰ.

ਸ਼ਿਖਿ
ਪਤਰੰ

ਅੰਤਰੀਮ

ਸ਼ਿਖਿ

ਅੰਤਰੀਮ

ਅੰਤਰੀਮ

